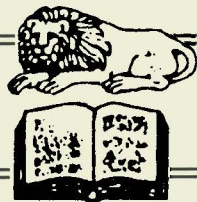
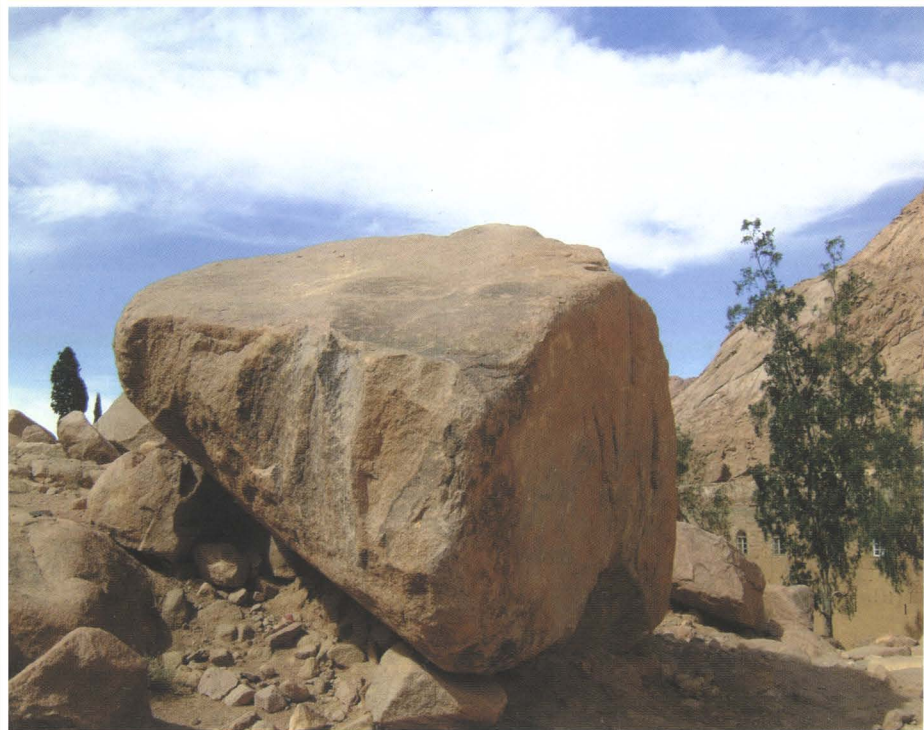

Jeromos füzetek

Krisztus feltámadt!

55. szám

Húsvét, 2004

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat
Budapest, 2004

A kö (V.É. felv.)	címlap
Ajánlás	1
Csendes percek (Zsuppán Monika, Vágvölgyi Éva)	2
A Húsvét Istene (Jean Louis Ska)	5
Innen-Onnan (Gyürki L., Székely I.)	20
<i>Élő Ige Bibliaiskola, 45. óra (Vágvölgyi Éva)</i>	21
Cigányok, cigány bibliafordítás (Tarjányi Béla)	26
Biblikus folyóiratok szemléje (Székely István)	30
Olvasóink kérdezik (Rózsa Huba)	36
IBB (Zsuppán Monika)	37
Társulatunk életéből	38
Könyvajánlatunk	borító

J e r o m o s f ü z e t e k
az első magyar szentírástudományi folyóirat
– gyakorlati anyaggal hitoktatók számára –
ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

B i b l i a k ö z p o n t

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök, 9-17-ig ☎ 332-22-60

jeromos@biblia-tarsulat.hu

www.biblia-tarsulat.hu

**A szerkesztőbizottság tagjai: Székely István, Tarjányi Béla,
Thorday Attila, Vágvölgyi Éva, Zsuppán Monika**

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Nyomda: Royal Press Hungary

Ajánlás

»Akkor bement a másik tanítvány is, aki először ért a sírhoz. Láta és hitt. Eddig ugyanis nem értették meg az Írást, amely szerint föl kellett támadnia halottaiból«(Jn 20,8-9). Fontos ismeretet kapunk ezen a helyen az Írások jelentőségéről, az Isten világban való jelenléte jeleinek megértésére vonatkozóan. A szöveg azt akarja mondani, hogy ha a tanítványok valóban ismerték és értették volna az Írást, akkor kaptak volna már egy képet Isten művéről és a világ történelméről, melyben Isten kinyilatkoztatta magát. Akkor elég lett volna csak néhány említés, talán már Magdolna első figyelmeztetése, hogy felismerjék az Úr jelenlétét. De hiányzik belőlük ez a kép, és szükségük van arra, hogy közelebb kerüljenek hozzá, végül lássák és érintsék. Minden keresztény közösség számára érvényes ez: amikor nem tudjuk felismerni Isten jelenlétét életünk különböző helyzeteiben, akkor az Íráshoz kell segítségért fordulnunk, hogy felismerjük a jeleket, és meglássuk őket sok jelentéktelen dologban, melyek elkerülték figyelmünket, pedig a Feltámadt jelenléte nyilvánult meg bennük.

Carlo M. Martini bíboros

Nagycsütörtök

*„Amikor részt adsz nekünk getszemáni óráid gyötrelméből:
Amikor meg kell ismernünk a szenvedés óráit, hogy részünk
lehessen a Tiédben:*

*Amikor Isten akarata nekünk is, amint Neked terhesnek és
érthetetlennek látszik:*

*Amikor mireánk, mint ahogy Terád, szomorúság és mélységes
bánat, utálat és félelem támad:*

*Amikor barátaink, mint Téged is, cserbenhagynak és elárul-
nak:*

*Amikor szeretetünk, mint a Tiéd is, viszonzásul hálátlanságot
tapasztal:*

*Amikor úgy látszik, hogy az Atya nem hallgatja meg imáin-
kat:*

*ISTEN BÁRÁNYA, aki a Getszemáni kertben magadra vállal-
tad minden szenvedésünket,
IRGALMAZZ NEKÜNK!”*

(K. Rahner)

*Olykor elég egy tekintet,
ahogy Jézus
az őt megtagadó Péterre nézett
azon a hajnalba fakadó éjjelen.*

(Gyökössy Endre)

*„A passiót szemlélőnek tehát újra meg újra meg kell kérdez-
nie magától, hogy az elbeszélés melyik szereplőjével vállal
azonosságot. Ha csak Jézussal, és teljességgel elhatárolja
magát annak ellenfeleitől, úgy az elbeszélt konfliktus mélysé-
gét még egyáltalán nem vette észre.”*

(G. Lohfink)

Nagypéntek

A kereszten „Isten hal meg minden idők minden emberének halálával, egyetlen pillanatban összefogva.”

(H. Boulad)

*„Nem azért jött el Isten, hogy eltörölje a szenvedést,
nem is azért, hogy azt megmagyarázza nekünk;
de eljött, hogy jelenlétével megtöltse azt.”*

(Paul Claudel)

Nagyszombat

„Hogy valamiképp végleg belénk hatolhasson, Istennek belénk kell vájnia, ki kell minket üresítenie, helyet kell készítenie bennünk a maga számára. Hogy önmagához alakítson, át kell minket formálnia, újra kell minket öntenie, szét kell törnie létünk molekuláit... A Halál éri el azt, hogy elszenvedjük a nagy szétválasztást, amelyre vártunk.”

(Teilhard de Chardin)

Fehérvasárnap

*Hiszek, mert láttam. Nem voltam veled
A fájdalomokban való osztozásnál,
De tapintottam őt meleg sebed,
És azóta tudom, hogy mire szántál.
Nem is kérem többé, hogy tégy jelet,
Mert főbb jelem van minden tanúságnál,
És hitet rólad most már én teszek,
Hogy Te is tégy majd rólam az Atyánál.
Boldog, ki hisz, ha nem lát is. De én
Nem hittem, mert nem láttalak, s kemény
Értelmem lázadt, míg jöttél s legyőzted:
Hogy boldog legyek, szívemben vigyem
Az Isten bizonyosságát, és hitem
Tanúskodjék, Föltámadott, felőled.”*

(Rónay György)

Összeállította: Zsuppán Monika

A szenvedés

*Benn ülni egy mély, sötét kút fenekén.
Sírni, jajgatni, szabadulásért könyörögni.
De ha ez a mély, sötét kút Istentől kapott ajándék,
Akkor nem csak mély, sötét kút többé,
Amitől sírni, jajgatni kell,
Hanem a Vele való találkozást jelenti.
Vezekelni annyi, mint a szenvedés sötétjébe lökve, ugorva
Találalkozni Vele, igent mondani mindenre,
Hogy ez az »igen« helyre hozzon valamit a sok »nem«-ből,
Amit kimondtunk szóban és tettben a bűneinkkel.
És amit mások kimondtak szóban és tettben a bűneikkel.
Békében és alázatban túrni mindent,
Remélve, hogy valamit törleszthetünk a sok adósságból.
Zakeusnak egyszerű dolga volt a megtérés után,
Hiszen csak anyagilag károsított meg másokat.
Az ilyet egyszerű jóvá tenni: »négyannyit adok helyette«,
De a mások lelkében okozott károkat
Mi, közvetlenül nem tudjuk helyre hozni.
Csak elcserélni tudjuk a szenvedésünket Nálad
Arra az »orvosságra«, amit csak Te adhatsz meg nekik.
Úgy fogadni a szenvedést, hogy »sok gonoszságot műveltem,
Mértán mérik rám mindezt«; hálás vagyok érte,
Hogy legalább valamit törleszthetek az adósságomból.*

(Havva)

Jean Louis Ska:

A Húsvét Istene¹

Fordította: Szatmári Györgyi

Hogyan alakulhat át a halál megtapasztalása pozitív tapasztalattá? Hogyan fordítható meg az út, amely könnyörtelenül a halál felé vezet? [...] A problémával két, Jézus Krisztus feltámadására vonatkozó evangéliumi szöveg révén szembesülünk. Pontosabban: megnézzük, hogy különböző evangéliumi személyek hogyan élték át a halál traumatikus tapasztalatát, hogy azután felfedezzék, hogyan születnek ebből a tapasztalatból új és váratlan távlatok az emberi létre vonatkozóan. [...]

I. A halál megtapasztalása

A halál élménye a tanítványok számára éppúgy, mint a mi számunkra, mindig egy értékes személy halálának megtapasztalása. Különben csak a halál tudomásulvételéről vagy elvont ismeretéről beszélhetünk. A halált mindannyian akkor tapasztaljuk meg igazán, amikor egy közeli és szeretett személyre sújt le. Az életkapcsolat végérvényes és visszavonhatatlan megszakadása egy olyan személlyel, aki mindennapjaink része volt vagy érzelmi világunkhoz tartozott, első pillantásra legyőzhetetlen nehézségnek tűnik. A szakadás mint olyan csak végérvényes lehet. Nincs más lehetőség. A halál olyan út, amelyen nincs visszatérés, másként nem halál. A tanítványok ebben a tapasztalatban részesültek, amikor elvették Jézus Krisztusukat, aki életük legfontosabb személyévé vált. Egyszerűen azt lehetne mondani, hogy nem élhettek igazán Jézus Krisztus nélkül, aki számukra nemcsak „barát” volt, egy értékes személy, hanem létük kulcsa. A tanítványok mindent „föltettek” Jézus tervére, egy új világ megalkotására, az „országgra”, amelyet hirdetett. Mégis, a tanítványok élete nem állt meg Jézus Krisztus keresztre feszítésével. Miért?

¹ A cikk eredetije: „Il Dio della Pasqua”, in SKA, J.L., *L'argilla, la danza e il giardino*, EDB, Bologna 2000, 40-57. o.

II. Miért nem fejeződik be az evangélium főszereplőjének halálával?

Az evangélium több mint egy alkalommal szembesít a halál tapasztalatával. A legmegindítóbb elbeszélések talán Lázár halálának és feltámadásának leírása János evangéliumában (11. fejezet), valamint a naimi özvegy fiának halála és feltámadása (Lk 7,11-17). A legrámaibb tapasztalat azonban magának Jézusnak a halála, mivel ezzel a halállal a tanítványok életprogramja a semmibe vész. A per, az ítélet és a halál néhány órájában egy más világról szóló álmuk darabjaira tört az emberi értetlenség és erőszak falán. Nemcsak egy szeretett személyt veszítettek el, hanem az életkedvet is.

Az evangélium azonban nem fejeződik be ezzel a negatív hanggal. Különös módon nem ér véget, mint sok más elbeszelés, főszereplőjének halálával. Talán túlságosan hozzászoktunk ahhoz, hogy a szenvedés és a halál elbeszélését azonnal követi a feltámadás hírül adása, hogy hangsúlyozza a dolog különös voltát. Honnan ered hát a történetnek ez a további része, amely úgymond, túlmege a halálon?

A legnyilvánvalóbb válasz, amit minden hívő keresztény adna, az hogy Jézus a halála utáni harmadik napon föltámadt.

A probléma azonban összetettebb, mint amilyennek első pillantásra tűnik, mert tudni kell, hogyan fedezték fel a feltámadást. Ha az evangéliumok tartalmaznak elbeszéléseket a föltámadotról, azt jelenti, hogy bizonyos személyeknek „kapcsolata” volt – ha szabad ezt a kifejezést egy meglehetősen szokatlan tapasztalat leírására használni – Jézussal az ő halála után, és új módokat találtak ennek a „találkozásnak” a leírására.

A feltámadás, mint olyan, valójában nagyon is jól megmaradhat titokként. Továbbá – és ehhez a ponthoz ragaszkodnunk kell – a kánoni evangéliumok soha nem írják le a feltámadás pillanatát. Inkább beszélnek a föltámadt Jézus „megjelenéseiről”, modernebb nyelvhasználatlál élve, arról a pillanatról, amelyben a tanítványok „fölfedezik”, hogy a történet nem fejeződött be végérvényesen akkor, amikor a kő lezárta a sírt, ahová a keresztre feszített testét temették. Kettőt közülük részletebben leírtak, és ezek talán jelentősebbek is: a megjelenés az emma-

uszi tanítványoknak (Lk 24) és Jézus megjelenése Mária Magdolnának (Jn 20).

III. Az emmauszi tanítványok oda-vissza útja (Lk 24,13-35)

1. Az elbeszélés narratív szerkezete

Az emmauszi tanítványok története meglehetősen ismert, és nem kíván túl hosszú magyarázatot. Érdekes azonban elidőzni az elbeszélés néhány részleténél, hogy feltárjuk mélyebb jelentését.

Az emmauszi tanítványokról szóló elbeszélés az antik és kevésbé antik irodalomban igencsak klasszikusnak számító modellt követ: leír egy „átalakulást”. A görög filozófus, Arisztotelész nyelvvezetében ez az átalakulás kétféle lehet: helyzetváltozás, például a boldogtalanságból a boldogságba való átmenet és viszont, vagy ismeretváltozás, mondhatjuk egy út a tudatlanságból az ismeretre.

Egy elbeszélés nagyon jól tudja kombinálni ezt a két „utat”, és ez történik az emmauszi tanítványokról szóló szakasz esetében is. Ez olyan utat ír le, amely a boldogtalanságból a boldogságra vezet: kezdetben a tanítványok „szomorkodtak” (Lk 24,17), reményük Jézus halála által megsemmisült (24,21), és - a végén - felfedezik, hogy szívük lángolt (24,32), és boldogan visszatérnek Jeruzsálembe, hogy elvigyék a hírt társaiknak (24,33).

Az elbeszélés egy olyan utat is leír, amely a tudatlanságból az ismeretre vezet: kezdetben a tanítványok Jézussal mennek anélkül, hogy felismernék őt, mert szemük akadályozott volt a felismerésére (24,16), és az elbeszélés akkor éri el konklúzióját, amikor megnyílik szemük, és felismerik a föltámadottat a kenyértöréskor (24,31; vö. 24,25). Továbbá a „felismerés” pillanata egybeesik a boldogtalanságból a boldogságra vezető úttal. A tanítványok újra megtalálják az életörömet, mert felismerik a föltámadottat.

Az elbeszélés egy másik érdekes narratív technikát is alkalmaz. Olvasóit kíváncsiságos helyzetbe helyezi, mert kezdettől fogva tudják, hogy ki az a személy, aki a tanítványokkal megy, miközben azok nem tudják. Az elbeszélő - az evangélista - világosan megmondja, hogy Jézus ment a két tanítvánnyal: „Miközben beszélgettek és vitatkoztak, Jézus odament és velük tartott” (24,15). Az olvasók számára nem kérdéses a

két tanítványt kísérő személy kiléte. Az ő kérdésük sokkal inkább arra irányul, hogy megtudják, vajon a két kísérő felismeri, vagy sem Jézust, aki velük megy.

Miért alkalmazza Lukács ezt a stratégiát? Az evangélistát bizonyára pedagógiai szándék vezeti. A korabeli - és a mai - keresztény közösség számára nem az az alapvető kérdés, hogy Jézus föltámadott-e; az igazi kérdés arra irányul, hogyan lehet megtalálni és felismerni a föltámadottat a mindennapi életben. Mik a jelenlétének a jelei? Hol lehet találkozni vele? Hogyan lehet erőre, bátorságra és reményre jutni, amikor úgy tűnik, mindennek vége? Lukács elbeszélése ezekre a kérdésekre kíván választ adni.

2. Az elbeszélés liturgikus struktúrája

A tudatlanságból az ismeretre és a boldogtalanságból a boldogságra vezető út egy liturgiához hasonló mintát követ. Ennek a liturgiának két része megfelel az eucharisztikus liturgia részeinek: egy igeliturgia és az eucharisztia liturgiája. Az elbeszélés első részében Jézus a tanítványokkal megy, és az Írásokat magyarázza nekik. Pontosabban, újraolvassa az Írásokat, hogy mindazt elmagyarázza nekik, ami személyére és küldetésére – életére, halálára és feltámadására – vonatkozik. Mózzessel kezdi, hogy áttérjen a prófétákra. Ez a Biblia két legfontosabb része a zsidóság számára. Mózes törvényét a Pentateuchus² öt könyve alkotja, a próféták a három nagy³ és a tizenkét kisprófétát⁴ tartalmazza. Jézus tehát, Szent Lukács elbeszélése szerint, végigfutja az egész Bibliát, hogy elidőzzön azoknál a szakaszoknál, amelyek a Messiás sorsára vonatkoznak. Vagyis meg akarja mutatni, hogy az Írások „előre látták” halálát és feltámadását. Az Írások ilyen olvasásának célja, hogy megértesse: a történet nem fejeződik be Jézus halálával. Megengedi ugyanazon események egészen más módon való újraolvasását.

Ezt a hosszú „igeliturgiát” az „eucharisztia liturgiája” követi. Ez alkalommal a szereplők a fogadóban ülnek, valószínűleg egy asztal körül, és megosztóznak az úton levők szokásos étken, vagyis egy darab

² Teremtés, Kivonulás, Leviták, Számok és Második Törvénykönyv.

³ Izajás, Jeremiás és Ezekiel.

⁴ Ozeás, Joel, Ámosz, Abdiás, Jónás, Mikeás, Náhum, Habakuk, Szofóniás, Aggeus, Zakariás és Malakiás.

kenyéren. A kenyér megosztása a héber világban a kapcsolat megszlárdításának vagy megerősítésének egy módja volt munkatársak, barátok és társak között, akiknek ugyanaz a munkája, ugyanaz a terve vagy ugyanaz az ideálja.

A szakemberek vitatkoznak azon, hogy vajon Lukács 24,30.35 szövege az eucharisziára vonatkozik-e, vagy sem. Véleményünk szerint az erre adandó válasznak nincs nagy jelentősége. Azt azonban elmondhatjuk, hogy valóban van kapcsolat az étkek, amiket Jézus élete során megosztott tanítványjaival, az emmauszi tanítványokkal elfogyasztott étel és az eucharisztia ünneplése között, mert van egy közös jelentésük. Ezek az étkezések látható módon megjelenítik a közösséget, amely azokat egyesíti, akik abban részt vesznek. Az étkezés, amelyet Jézus az emmauszi tanítványokkal költ el, illusztrálja azt a - nem várt - tényt, hogy ez az életközösség túlélte Krisztus halálát. Az eucharisziának végülis ugyanez a célja: ünnepelni a föltámadott jelenlétét híveinek közössége körében. Az Apostolok Cselekedetei szerint (2,42; 20,22; 27,35) a kenyér megtörése olyan szertartás, amelyet az első keresztyének időről-időre megünnepeltek.

Egyszerű szavakkal mondhatjuk: elbeszélésünk „liturgiájának” célja az, hogy új életet adjon egy barátságnak, egy tervnek, amelynek a halál erőszakosan vetett véget. Jézus kíséri a tanítványokat, kérdezzeti őket, hogy megismerje lelkiállapotukat, azután magyarázza az Írásokat, és megtöri velük a kenyeret. A tanítványok számára ez volt a legfontosabb. Az elbeszélés végén ismét meg vannak győződve arról, hogy Jézus kíséri őket e világ minden útján. Jelen van most éppúgy, mint akkor az aggodalomban, a magányban a társak számára, az Írások olvasásában, értelmezésében és a barátok közti kenyértörésben. Ezek azok a helyek, ahol a föltámadt Krisztus él, jelen van és tevékeny.

3. A tanítványok útja: Jeruzsálemből Jeruzsálembe

Az emmauszi tanítványok tapasztalata egy másik jellegzetes vonást is hordoz: útjuk Jeruzsálemből Jeruzsálembe vezet. Amikor Jézus utoléri a két utitársat, azok éppen Emmausz felé mennek, vagyis távolodnak Jeruzsálemtől (24,13). Maguk mögött hagyják az őket elszomorító drámai események helyszíneit (24,17-24). Elbeszélésük nem tud túllepni Jézus keresztre feszítésén és temetésén. Miért reménykedjenek

még? Egy szép álom darabjaira hullott; jobb tehát beletörödni és hazatérni (24,21).

Haladnak Jeruzsálemből Emmausz felé, és este van (24,29). Úgy döntenek, hogy megszállnak egy fogadóban, mert „a nap lemenőben van”. Ennek a részletnek a fontossága abban a módban áll, ahogyan az evangéliumok bemutatják a feltámadást, ami szorosan kapcsolódik a nap és a fény szimbolikájához. Az evangéliumok összhangban állnak abban, hogy a feltámadás a harmadik napon történt, nagyon korán, még napkelte előtt. Továbbá ekkor történik, hogy az asszonyok elmennek a sírhoz, és fölfedezik, hogy az üres.⁵ A feltámadás napja egyúttal a „hét első napja” is az evangéliumokban, az a nap, amely megfelel a mi vasárnapunknak.

A Teremtés könyvének első fejezetében Isten a hétnek ezen az első napján a világosságot teremti (Ter 1,3). Az evangéliumok hangsúlyozni akarták e két tény közti kapcsolatot: a világunk első hetének első napján Istentől teremtett világosság újra felkel a sírból, amikor Jézus feltámad a halottak közül. A feltámadás napja a Jézus Krisztus által kiengesztelt világ első hetének első napja, az első nap az új teremtésből.

Ha visszatérünk elbeszélésünkhöz, föltehetjük a kérdést, hogy a Húsvét reggelén fölkelt nap lenyugodhat-e egyáltalán. A napnyugta, úgy tűnik, a tanítványok reményének napnyugtája. Valaki azonban a napnyugtának erre az útjára lép, kérdéseket tesz fel, a régi szövegek rejtett jelentését magyarázza, és egy kis darab kenyeret tör. Ebben a pillanatban a tanítványok észreveszik, hogy a világ eltelt egy szétáradó jelenléttel, ami visszaadja a reményt. És azt mondják: „Hát nem lángolt a szívünk, amikor magyarázta nekünk az Írásokat?” (Lk 24,32). A nap, amely lenyugodott, égni kezd, és tovább ég szívükben. A Jézussal folytatott beszélgetés és az ő írásmagyarázata kelti fel újra a napot, amely lenyugodott, és ragyogtatja az útítársainak szívében.

Ennek a felfedezésnek a következménye azonnali: visszatérnek Jeruzsálembe, és elmennek, hogy megkeressék a tanítványok csoportját.⁶ A

⁵ Mt 28,1; Mk 16,2; Lk 24,1; Jn 20,1.

⁶ Jeruzsálem Lukács evangéliumában fontos hely. Evangéliuma ebben a városban kezdődik, amikor Gábiel arkangyal megjelenik Zakariásnak a templomban (Lk 1,5-25), és szintén a jeruzsálemi templomban fejeződik be, ahol a tanítványok összegyűlnek, hogy imádkozzanak az Úr felmenetele után (Lk 24,53). A tanítványok tehát megtesznek egy

közösség, amely kezdett fölbomlani, újjászerveződik. A Jézus halála miatt létrejött zavar után erős volt a kísértés, hogy elváljanak egymástól, és mindenki a maga útján menjen tovább. És talán ez volt az emmauszi tanítványok szándéka is. A tanítványok felfedezése azonban rámutat, hogy nincs vége mindennek. Jézus él, és ebben a közösségben él, amelyik a vele kezdődött tapasztalatot akarja tovább élni.

A tanítványok éppen egybegyűltek, amint Jézus megjelent nekik, mintha csak azt mutatná be, hogy mindig jelen van, amikor a közösség összegyűlik. Föltárja a feltámadás tapasztalatának egy utolsó vonását: a föltámadt Krisztus olyan Krisztus, aki küldetéssel bíz meg. Meglehetősen paradox módon azt mondhatjuk, hogy Jézus föltámad az élettervben, a tanítványok által megélt és hirdetett evangéliumban. Kevésbé paradox szavakkal, a föltámadt Jézus immár él a közösségben, amelyik őt hirdeti és éli az ő kiengesztelő üzenetét.

Következésképpen Jézus azért jelenik meg a tanítványoknak, hogy útirányukat, amely eltávolítja őket a közösségtől, megváltoztassa, és visszatérítse őket Jeruzsálembe, ahol kezdetét veszi egy közös misszió. A nap, amely fölragyog a tanítványok szívében, először a Jeruzsálembe visszavezető úton kíséri őket, a közösség felé, majd azután kíséri őket a misszió során, amely „Jeruzsálemből indul”, hogy kiáradjon az egész világra (Lk 24,47).

4. Odüsszeusz és Jézus, az Odüsszeia és az evangélium

Az Odüsszeia egy ismert epizódja, Odüsszeusz visszatérése Ithakába, szolgálhat néhány érdekes részlettel az evangéliummal való összehasonlítás végett. Odüsszeusznak is fel kell ismertetnie magát szeretett személyekkel, mint apja és felesége. Tény, hogy Odüsszeusz nem halott, mint Jézus, mert ha az őt váró személyek azt gondolják is, hogy meghalt, ő él. Továbbá Odüsszeusz Jézussal ellentétben egy fiktív személy. Azonban e fontos különbségeken túl, az evangéliumnak és az Odüsszeiának van egy lényeges közös pontja: mindkettő felismerési folyamatot ír le. A hősnek meg kell találnia a módot, hogy meggyőző-

utat oda és vissza Jeruzsálembe, hogy megtalálják az egész üdvörténet kiindulópontját, a középpontot, amelyből a misszió is indulni fog, hiszen a tanítványok hirdetni fogják az igét „Jeruzsálemtől kezdve” (Lk 24,47).

zön egyes személyeket kilétéről. Mint Odüsszeusz, Jézusnak is összetéveszthetetlen és meggyőző jeleket kell választania, amelyek lehetővé teszik az ő minden kételyt kizáró azonosítását. Valamilyen módon a jel a személyhez tartozik, és annak egy egyedülálló vonását fejezi ki. Egy „kódról” van szó, amelyet csak azok a személyek értelmezhetnek, akik közvetlenül ismerik. A nagy hőst, Odüsszeuszt, aki a trójai háborúból tér vissza, és visszaútja során annyi rendkívüli kalandot él át, számos különböző módon lehet felismerni. Melyek azok a „jelek”, amelyek őt azonosítják Homérosz elbeszélésében?

Nem túl célszerű az Odüsszeusz és fia, Télemakhosz közti találkozásról beszélni, mert a felismerést – úgymond – Athéné istennő rendezi el.⁷ Úgy változtatja el Odüsszeuszt, hogy fia felismerje, és az apa feltárja kilétét fia előtt.⁸ Ez a rendezés nem ritka az Odüsszeiában, de ez az, ami nagyon távol áll az evangéliumi jelenetek stílusától, és éppen azért, mert túlságosan „természetfölötti”. Paradoxnak tűnhet, de az evangélium stílusa „egyszerűségénél” fogva, a rendkívüli elemek kis száma miatt más. A „csodás” csak akkor jelenik meg, amikor feltétlenül szükséges. Ez különösen érvényes a feltámadás-elbeszélésekre, ahol az olvasó ennek éppen az ellenkezőjét várná.

Az első lény, amelyik természetfölötti segítség nélkül ismeri fel Odüsszeuszt, öreg kutyája, Argosz. Odüsszeuszt Athéné istennő rongyos koldussá változtatja, hogy saját házába beléphessen anélkül, hogy a kérők, azaz a Pénélopé kezét elnyerni vágyók fölismernék. Házának küszöbén elsőként öreg kutyájával, Argossal találkozik, amely azonnal fölismeri. Gazdájának szaga nem változott, és a hűséges eb érzékei csalhatatlanok. A szegény kutya azonban nagyon öreg, fölkel, csóválja farkát, gazdája elé akar futni, de az érzés túl heves: ereje elhagyja, összeroskad, és azonnal elpusztul.⁹

A második személy, aki isteni segítség nélkül ismeri fel Odüsszeuszt, az idős dajka, Eurükleia. Saját házába Odüsszeuszt mint vendéget fogadja Pénélopé, aki megbízza az öreg szolgát, hogy mossa meg annak lábát. Miközben ezt a feladatot végzi, fölfedez egy sebhelyet

⁷ *Odüsszeia*, 16. könyv, 155-219. v.

⁸ *Odüsszeia*, 16. könyv, 172-189. v.

⁹ *Odüsszeia*, 17. könyv, 290-304. v.

Odüsszeusz lábán, és a fölfedezéstől kileli a hideg. Jól ismeri ezt a forradást, egy, a fiatal Odüsszeuszt sújtó sebesülés nyomát, amit a Parnasszosz hegyén, egy hajtóvadászat során egy vaddisznó okozott. Odüsszeusz azonban rábírja vén dajkáját, hogy hallgasson, és ne fedje fel kilétét.¹⁰

Odüsszeusznak azután szembe kell szállnia a kérőkkel, és sikerül szétzavarnia őket.¹¹ Miután „megtisztította a terepet” szemtől szembe találja magát Pénélopéval, és egy megható párbeszédben meggyőzi feleségét, hogy ő Odüsszeusz, mert fel tud fedni egy titkot, amelyet csak a házaspár és szolgálójuk ismer: nászágyuk szerkezetét. Pénélopé csapdát állít Odüsszeusznak arra kérve Eurükleiát, hogy hozza ki a szobából az ágyat. Odüsszeusz azonnal reagál mondván, hogy ez az ágy nem mozdítható. Ő tudja, miért: ő készítette egy olajfa törzséhez erősítve azt. Ezért nem lehet megmozdítani. Amikor ezeket a szavakat hallja, Pénélopé nem tudja nem felismerni, hogy az a személy, aki előtte áll, igazán a férje. Így azután a végre újraegyesült házaspár az éjszaka nagy részét élményeik elmesélésével töltik.¹²

Odüsszeusz végül elmegy, hogy megtalálja apját, Láertészt kertjében, Ithaka határában.¹³ A felismerésnek ezen utolsó jelenetében beszél Odüsszeusz a sebhelyről, majd felemlíti apjának gyermekkorára egy epizódját: egy nap apja magával vitte, megnevezte a gyümölcsös minden fáját, és nekiadott tizenhárom körtét, tíz almát, negyven füget, és megígérte, hogy ad ötven szőlőt.¹⁴ Ez az emlék azonnal meggyőzi az öreget, aki megöleli a fiút.

Érdemes lenne hosszan elidőzni ennél a nagyszerű és megindító jelenetnél. Mindenesetre egy nagyobb figyelmet érdemlő pont, amelyen összhangot vehetünk észre Homérosz és az evangélium lelkülete közt.

¹⁰ *Odüsszeia*, 19. könyv, 385-504. v.

¹¹ *Odüsszeia*, 22. könyv.

¹² *Odüsszeia*, 23. könyv, 105-230. v. Pénélopé fiához, Télemakhoszhoz fordul az ebben a szöveggörnyezetben kulcsfontosságú mondattal: „Könnyen felismerhetjük egymást: titkos jelek vannak köztünk, amelyeket csak mi ismerünk, és senki más” (109-110. v.).

¹³ *Odüsszeia*, 24. könyv, 205-355. v. Itt is kinyilvánít egy kulcsmondatot az atya, amikor azt mondja: „Ha te a fiam, Odüsszeusz vagy, aki visszatérsz, adj nekem azonnal egy biztos jelet, hogy hihessek” (328-329. v.). Ezek a szavak nagyon közel állnak azokhoz, amelyeket János evangéliumában találunk Tamás epizódjában (Jn 20,25).

¹⁴ *Odüsszeia*, 24. könyv, 330-344. v.

Melyek azok a „jelek”, amelyek lehetővé teszik, hogy Odüsszeusz felismertesse magát? Talán egy hős vitézségei, aki erejét vagy agyafürtségét fitogtatja? Talán rendkívüli vagy különleges tettek vagy események? Melyek Odüsszeusz kalandjai közül azok, amelyek által meggyőzheti övét kilétéről? Gyermekkorának emlékei, mint a séta, amelyet apjával tett a gyümölcsösben, ahol az apa, mint minden apa, megígéri, hogy fákat ad fiának. Ez az ő titka, mondhatjuk, az asztalosság, sokkal inkább, mint a háborús hőse. Egy ágy elkészítése önmagában véve nem egy rendkívüli tett. A sebhely is, amelyet a lábán visel, egy nagyon hétköznapi jel, mint sok forradás. Odüsszeusz tehát azon egyszerű jeleknek köszönhetően teszi felismertté magát, amelyek őt inkább mint személyt, semmint hőst különböztetik meg.

Ezekben a nagyon tömör jelenetekben Homérosz kevés eszközzel nagy mélységet ér el. Egyenesen azt lehet mondani, hogy elfelejti, legalább részben, az epikus irodalmi műfaj szabályait, hogy alakjainak emberségét hagyja kiemelkedni és áttetszővé válni, túl az irodalmi műfajok szabályain. Talán eltűnik a hős Odüsszeusz, és egyedülálló módon megnyilvánul személyiségének az a része, amelyik egyetemesebb. A jelek egyediek, és egyetlen más személy sem viselheti lábán ugyanazt a sebhelyet, mint ahogy senki sem ismerheti a nászág titkát, vagy emlékezhet a sétára a kertben az apával. Ezekben a részletekben azonban Odüsszeusz ugyanazon a szinten helyezkedik el, mint minden idők gyermekei, házastársai és fiai, akik hasonló jeleket viselnek magukon, vagy ugyanolyan természetű emlékeik vannak.

Az emmauszi tanítványok elbeszélését, mondhatni, ugyanabból a szövegből szabták. Hogy a tanítványokkal felismertesse magát, Jézus nem tesz csodát, és nem fejt ki egyik híres beszédét. Megelégszik egy nagyon hétköznapi gesztussal, szinte banálisnak mondhatóval, a kenyér megtörésével. Azonban a mindennapi életnek ez a gesztusa többet mond annyi másnál, és azonnal meggyőzi a tanítványokat. Homérosz és az evangélium a mindennapi élet egyszerűségével egy gesztusba tudják sűríteni a jelentés gazdagságát. Az alakok legmélyebb személyisége egy olyan jelbe vagy gesztusba sűrűsödik, amelyik önmagában véve szinte elcsépelet és jelentéktelen.

Az evangéliumnak és az Odüsszeiának miért ezek a „jelei” tudnak meggyőzni? Az ok néhány szóban elmondható: minden jel egy általá-

nos tapasztalat gyümölcse, vagy egy közös történetre emlékeztet. A megtört kenyér emlékezteti a tanítványokat más hasonló pillanatokra a maguk jelentőségének súlyával: a közös remény az „országban”, az első lépések egy másfajta, lényegesebb és hitelesebb közösség felé. A seb, az ág és a gyümölcsösbeli séta emléke olyan elemek, amelyek Odüsszeusz személyiségéhez tartoznak, mert személyes történetének részei. Ő élte át, és senki más, ezeket a tapasztalatokat. „Titkok”, amelyeken csak kevés, egymást közvetlenül ismerő személy osztozik, mert életük útjának döntő lépéseit együtt tették meg.

Lukács ezen evangéliumának legfontosabb üzenete talán ez: a föl-támadt Jézus jelen van annak, aki képes őt felfedezni a mindennapok életének legegyszerűbb valóságaiban, egy együtt átélt történet mély tapasztalataiban, mint a kenyér megosztásának gesztusában társak között, akik együtt akarnak egy új világot építeni.

IV. Mária Magdolna „megtérése” (Jn 20,11-18)

»Mária pedig a sírnál állt kívül, és sírt. Amint sírdogált, lehajolt a sírba, és két fehér ruhás angyalt látott, egyikük fejtől, másikuk lábtól ült, ahová Jézus testét tették. Azt mondták neki: „Asszony, miért sírsz?”. Felelt nekik: „Elvitték az Uramat, és nem tudom, hová tették”. Ezt mondvá hátrafordult, és ott látta Jézust, de nem tudta, hogy Jézus az. Mondta neki Jézus: „Asszony, miért sírsz? Kit keresel?”. Azt gondolván, hogy a kertész az, így felelt: „Uram, ha te vitted el, mondd meg, hová tetted, és én elmegyek, hogy elvigyem”. Mondta neki Jézus: „Mária!”. Ő megfordulva azt mondta héberül: „Rabboni!” (ami azt jelenti: „mester”). Jézus mondta neki: „Ne érints engem, mert nem mentem még föl az Atyához. Inkább menj testvéreimhez, és mondd nekik: Fölmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz, az én Istenemhez és a ti Istenetekhez”. Mária Magdolna elment, hogy hírül vigye a tanítványoknak: „Láttam az Urat”, és azt, amit mondott neki.«

1. Az elbeszélés kontextusa

Mária Magdolna az a személy, aki mind a négy evangéliumban jelen van Jézus kereszthalálakor (vagy temetésekor) és a sír előtt, a fel-támadás reggelén.¹⁵ Azonban csak János írja le részletesen Jézus egy megjelenését Mária Magdolnának.

¹⁵ Ld. Mt 27,56.61 és 28,1; Mk 15,40.47 és 16,1; Lk 24,10 (vö. 23,49.55-56); Jn 19,25 és 20,1.11-18.

Mária Magdolna jelenléte a keresztnél, a temetés során és a feltámadás reggelén alapvető az evangéliumok számára. Ő az egyik koronatanúja a feltámadásba vetett hitnek, mert tanúsíthatja, hogy Jézus tényleg meghalt, hogy a testét eltemették a sírba, és hogy a harmadik napon üresen talált sír valóban az, amelyikbe Jézus testét temették. Nincs semmi kétség erre vonatkozóan, nem volt semmiféle zűrzavar vagy sikkasztás. Erről szól az asszonyok, különösen Mária Magdolna tanúsága.

A tény meglepő lehet, mert amint köztudott, a héber világban az asszonyok tanúságát jogi értelemben nem tekintették érvényesnek az eljárások során. Az evangélium e ponton meglehetősen újítással él, mert a feltámadott személyazonosságára és a feltámadás „tényére” vonatkozó legfontosabb tanúság, – ha lehet így beszélni –, kizárólag az asszonyok jelenlététől függ a három kulcsfontosságú eseménynél, amelyek a halál, a temetés és az üres sír fölfedezése.

A tanítványok távol voltak. Egyetlen más személy sem volt jelen a három eseménynél. Ezért az asszonyok, és különösen Mária Magdolna nélkül az evangélium nem lenne az, ami most. Egyenesen azt mondhatnánk, hogy nem létezne, vagy egészen más lenne. A feltámadás jó hírért, a Húsvét evangéliumát először az asszonyok hirdették meg, és tanúságuk az egész húsvéti hit szegletköve. Nem beszélhetnénk ma a feltámadásról, ha az asszonyok, és köztük Mária Magdolna, nem lettek volna jelen.

Mária Magdolna tapasztalata mindazonáltal fokozatos, amint azt Jn 20,11-18 elbeszélése is jól mutatja. Ez a tapasztalat úgy ajánlkozik az evangélium olvasójának, mint annak az útnak a paradigmája, amely a szomorúságból a húsvéti öröme, az elválás fájdmából a „testvéreknek” szóló új misszióra vezet.

2. Mária Magdolna „hátrafordulása”

A jelenet, amelyben Jézus megjelenik Mária Magdolnának, nagy gonddal szerkesztett. Amint az emmauszi tanítványok esetében is, az elbeszélés leír egy, a boldogtalanságból a boldogságra vezető utat és egy felismerési folyamatot. Kezdetben Mária a sírnál sírdogál (20,11.13.15: a tényt négy alkalommal ismétli az evangélista). Mária

„látja” is Jézust, de nem tudja, hogy ő az (20,14). Amikor Jézus nevén szólítja, akkor felismeri őt, és fájdalma öröme fordul (20,16).

Ezt az átmenetet egyik lélekállapotból a másikba, és a nem tudásból az ismeretre, Mária Magdolna részéről egy helyzetváltoztatás is kíséri, amely szintén jelentős. Amikor a jelenet elején találjuk őt, a sír előtt van, és lehajol, hogy lássa, mi van a sírban. Ott érnek véget reményei és mindaz, ami életének értelmet adott. A sír üres, még nyoma sem maradt Jézus testének.

Jézus megjelenik – de nem Mária Magdolnával szemben. A részletnek megvan a maga jelentősége, amint látni fogjuk: Jézus Mária Magdolna vállánál jelenik meg. A 14. v. világosan mondja: „Mária hátrafordult”. Legalább az arcát hátra kell fordítania, hogy felfedezze Jézust. Amikor végül Jézus felismerteti magát kiejtve nevét a 16. v.-ben, Mária újból Jézus felé fordul. Ebben a pillanatban feltételezhető, hogy egészen felé fordult, mert kevéssel később Jézus arra kéri, ne tartóztassa őt, vagy – egy szó szerintihez közelebbi fordítás szerint – ne érintse őt. Valószínűleg megpróbálta megragadni ruháját.

Bárhogy is legyen, amikor Mária Magdolna szembe találja magát Jézussal, hátat fordít a sírnak. Tehát e rövid jelenet alatt 180 fokos fordulatot tett, és a kezdetivel ellentétes helyzetben találja magát. Ez a részlet jelzi életének kezdetét: a halál immár mögötte van, és az igazi élet előtte. A remény egy új útja nyílik meg, amikor Jézus megérteti vele, hogy a sír nem reményeinek a végpontja. A sír inkább egy új kiindulópont, mivel Jézus a tanítványokhoz küldi Mária Magdolnát, hogy hirdesse a feltámadás jó hírét. Mária Magdolna János evangéliumának első „misszionáriusává” vált.

A hit mozgását tehát Mária Magdolna visszafordulása szimbolizálja, amellyel maga mögött hagyja a halál üres világát, hogy megláthassa azt, aki mögötte van, és útra kel az igazi élet, vagyis a testvérek felé.

Ezt a mozgást a szövegben a különböző igék használata is jelzi, amelyek leírják azt a módot, ahogyan Mária Magdolna az epizód során „lát”. Miközben a sír előtt sírdogál, „látja” a két angyalt (12. v.). Azután, amikor megfordul, még mindig a sír előtt állva, „látja” Jézust, de nem ismeri fel őt (14. v.): azt gondolja, a kertész az. Ebben a pillanatban is részleges a látása. Csak amikor másodszor fordul meg, hogy szembe találja magát Jézussal, akkor tud igazán „látni” és „felismerni”

(16. v.). Amikor a „testvérekhez”, vagyis más tanítványokhoz megy, azt mondja nekik: „*Láttam az Urat*”. Ez alkalommal a görög szöveg más igét használ, hogy kifejezze a Mária Magdolna „látásában” beállt változást. Továbbá nem azt mondja, hogy Jézust látta, hanem „az Urat”, – és ez a szó annak a feltámadt Jézus Krisztusnak a címe, aki-ben maga Isten nyilvánkozott meg. Mária akkor „látja” a feltámadottat, amikor megy, hogy hirdesse jelenlétét testvéreinek. Látomás és küldetés nehezen lehetnének ennél szorosabb egységben.

3. Mária Magdolna és az Énekek éneke menyasszonya

Az Ószövetség egyik szövege fog segíteni egy utolsó lépés megértésében, és annak pontosabb megértésében, hogy Mária Magdolna és minden keresztyény hol fedezheti fel a feltámadottat. A szöveg az Énekek énekéből származik, egy könyvből, amely egy sor szerelmi éneket tartalmaz. A minket érdeklő szakasz a 3. fejezetben található, amelyben a szerelmes leány beszél, aki éjszaka kedvesét keresi (Én 3,1-4):

*„Ágyamon éjszakákon át
kerestem azt, akit az én szívem szeret;
kerestem őt, és nem találtam.
Felkelek hát,
bejárom a várost,
az utcákat és a tereket,
keresem azt, akit a szívem szeret:
kerestem őt, és nem találtam.
Találkoztam az örökkel,
akik őrzik a várost:
„Láttátok-e őt, akit a szívem szeret?”
Éppen megelőztem őket,
amikor megtaláltam őt, akit a szívem szeret;
Megragadtam őt, és többé nem engedtem el,
amíg be nem vittem
anyám házába,
a szobába, ahol engem fogant.”*

A Jn 20 és az Énekek éneke szövege két nagyon hasonló tapasztalatot ír le, és hasonló szókészletet használ. Mária Magdolna is éjszaka keresi Jézust – vagyis hajnal felé –, mint az Énekek éneke szerelmes leánya, és nem találja őt (Jn 20,13.15; Én 3,1-2). Mária először két

angyalt lát, míg a szerelmes az örökkel találkozik. Mindkét szöveg szerint rövid párbeszéd alakul ki az asszony és az említett személyek között. Ezt közvetlenül követi a találkozás az Énekek énekében éppúgy, mint az evangéliumban. Itt emelkedik ki azonban az első különbség, és ez lényeges: az Énekek éneke szerelmese megtalálja kedvesét, és nem hagyja el (Én 3,4). Jézus viszont kifejezetten kéri Máriát, hogy ne tartóztassa (Jn 20,17), és arra kéri, hogy inkább menjen, keresse meg a testvéreket egy reményt hordozó üzenettel (20,17-18).

Ha néhány szóban szeretnénk összefoglalni ezt az üzenetet, azt mondhatnánk, hogy Mária Magdolna nem ragadhatja meg és nem tartóztathatja Jézust, mert őt csak azokon az utakon lehet megtalálni, amelyek a tanítványok közösségei felé vezetnek, akik az evangéliumi ideált fogják élni, és ezen ideál szerint egy világot fognak alkotni. A feltámadt Krisztussal való találkozás soha nem érkezési pont, mindig kiindulópont.

Húsvétről szóló cikkek az Interneten:

Kocsis Imre: Bevonul a béke királya

<http://ujember.katolikus.hu/Archivum/2002.03.24/0201.html>

Tarjányi Zoltán: A húsvéti megújulás

<http://ujember.katolikus.hu/Archivum/2001.04.15/0104.html>

Barlay Ö. Szabolcs: Krisztus agóniája bennünk

<http://www.communio.hu/ppek/k284.htm>

Húsvéti pászkaszentelés a görög katolikusok körében,

Zsidó Pészah, Húsvétről a Biblia

<http://husvet.lap.hu>

INNEN-ONNAN

Jézus testvérének koporsója? Régészeti csalás, szélhámosság! – Két évvel ezelőtt nagy szenzáció volt egy régészeti lelet: Jeruzsálemben egy osszuáriumot találtak arám felírással: Jakab, József fia, Jézus testvére. Úgy gondolták, hogy azt a Jakabot, akinek a csontjait egyszer ebben a tartóban tárolták, azonosítani lehet az Újszövetségben többször említett »az Úr testvére«-vel, aki Jeruzsálem első püspöke volt, és Josephus Flavius szerint 62-ben a templom ormáról taszították le. Egyes régészek úgy gondolták, hogy ez a felirat a legrégibb régészeti bizonyíték Jézus történetiségéről. Jelentős katolikus újságok is részletelesen ismertették a leletet, és úgy gondolták, hogy a »Jézus testvérei« problémáját újra tárgyalni kell. Mások azonban – többek között P.Hans Josef Klauck OFM – óvatosságra intettek, hiszen az ilyen szenzációs leleteknél mindig lehet hamisítással számolni. (Pedig a híres párizsi szakember – Lemaire – is felült a csalásnak, és a feliratot Kr.u. 63-ra keltezte.) A gyanu nem volt alaptalan: zsidó tudósok bebizonyították, hogy ha más nem is, a »Jézus testvére« szövegrész az osszuáriumon hamisítás, egészen új kiegészítés; a patina friss, a betűformákat hibásan másolták. Az izraeli rendőrség a hamisító műhelyt is megtalálta. A régészetben nem első eset az ilyen csalás; óvatosnak kell lennünk a »tudományos szenzációk« elfogadásában. (Gyürki László)

A Katolikus Bibliaszövetség *a Dei Verbum elfogadásának 40. évfordulója alkalmából* idén ősszel (a libanoni kongresszuson elhatározott kollokviumon túlmenően) kongresszust rendez Rómában, amelynek előkészítő munkái már fél éve folynak.

Keletafrikában már 1967 óta működik egy pasztorális továbbképző központ (28 éve a kenyai Eldoretben) az egész régió szolgálatára. Újabban évente 35 hetes bentlakásos tanfolyamok folynak lelkipásztori munkát végző papok, szerzetesek és világiak részére; kiemelt fontosságú területe a biblikus pasztoráció és az inkulturáció. Tavaly 40 résztvevő nyert oklevelet. A tanfolyam során példás közösségi élet alakul ki, amelyhez hozzátartozik az intézmény önellátását segítő mezőgazdasági munka is.

2003. szeptembere óta **Szerbia és Montenegro püspöki kara** (és így Kis-Jugoszlávia katolikus egyháza) *teljes jogú tagként* vesz részt a Katolikus Bibliaszövetség munkájában.

(A Dei Verbum 1-2/2003 alapján Székely István)

É l ő I g e

BIBLIAISKOLA

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Kételkedés és a kételkedés legyőzése – a hitetlen Tamás

A.) Alapgondolat

Tamás még azok közé tanítványok közé tartozik, akik szemtanúi a Feltámadott megjelenésének. A későbbi hívők nem részesednek ebben kegyelemben. A mennybemenetel után az Úr a közösségével marad Szavában, Lelkével és az Eukarisztiában. „Boldogok, akik nem láttak, és mégis hittek” (Jn 20,29). Az olyan hit, amely csak jelekre és csodákra támaszkodik, tehát maga akarja meghatározni a feltételeket, János evangalista véleménye szerint nem igazi hit (vö. Jn 2,23; 6,26-40). Az igazi hit: hit Jézus szavában. Az ilyen hit, amit kér, mindent elnyer, mint utólagos megerősítést.

Miért hiszünk végső soron? Mert a Lélek a „test szerint gondolkodó emberből” „Lélekből születetté” tesz; mert a Lélek képessé tesz bennünket „hinni anélkül, hogy láttunk volna” (20,29), azaz hinni tanúságszó alapján. A jánosi nemzedék helyzete ez, de a miénk is.

B.) Szentírási szövegek: (Jn 20,19-29)

C.) Bevezetés

1.) „Én nem hiszem” (Jn 20,25) – Tamás mondata eszünkbe juttatja a többi szentírási helyet is, ahol Jézus szemére veti kortársainak, s legfőképpen a tanítványoknak, hogy mennyire hitetlenek (Mt 21,21; Mk 4,40; Lk 17,5; Mt 17,17.20; Mt 9,19.24; Lk 9,41; Jn 4,48; Jn 20,27; Mk 16,14; Mk 6,6; Mk 10,27). „Hacsak nem látom kezén a szegek nyomát, és ujjamat a szegek helyére nem helyezem...” (Jn 20,25). A valóságot érzékszeveinken keresztül tapasztaljuk meg. Tamás érzékszervein keresztül akar meggyőződni a Feltámadott valóságáról.

2.) A szövegelemző munkalap fejléce

hely	idő	személyek	cselekmény	ismétlések	ellentétek

3.) Fontos motívumok

Két fő motívum: Krisztológiai hitvallás (28. v.), az igazi hit, a hit a szóban, a tanú szavában.

További motívumok

Nyolc nap: megemlékezés Istentisztelettel az Úr napjára (Jel 1,10; Csel 20,7), „Békesség nektek!”

Tamás: A Jn 11,16; 14,5 szerint ő a tanítványi magatartás reprezentánsa, egyben a kételkedőké is (a húsvét előttiéké és utániaké). Vö. Jn 6,67; Lk 24,38; Mt 28,17. János a 20,19-ben kihagyja a kételkedés motívumát. Tamás közvetlen találkozást, kézzelfogható tapasztalatot követel a Feltámadottól (amiről később le fog mondani). Vö. a Natanael párhuzammal (1,47-50): „Miért hiszel, mert ...?” ill. az emmauszi tanítványokkal (Lk 24,25): „Milyen nehezen hisztek ...!”

Tamás találkozása – a Feltámadottal: Jézus a szív ismerőjének bizonyul (vö. Natanael). Jézus megjelenésével megmutatja, hogy neki minden lehetséges. Tamás döntéshelyzetbe kerül, miután szavaival követelést támasztott. Jézus visszaidézi szavait, de úgy, hogy végül a hitre szólítja fel, nem pedig a tapintásra.

Tamás reagálása: Lemond a tapintásról, megelégszik a látással. A csúcspont a személyes megdöbbenés („én Uram, én Istenem!”) – valóban krisztológiai hitvallás. (Ugyanígy a Jn 1,1.18-ban; vö. a következő hivallásokkal: Jn 1,49; 4,42; 6, 69; 9,37; 11,27; 16,30; 20,16; 17,5; 20 31. Szavak alapján hinni: Jn 4,48; 6,68).

Tamás és a közösség: Mivel Tamás a Tizenkettőhöz tartozik, az első generációhoz, a szemtanúkhöz – akik „láttak” –, ő a megtestesítője a Jézus „megjelenéséről” szerzett tanítványi tapasztalatnak. Ebben a későbbi hívők nem részesednek. A befejező makarizmus egyetlen a János evangéliumban (a 13,17-en kívül).

4.) Meditáció

Minden résztvevő kap egy kis gallydarabot (nem egészen ujjnyi vastagot), és az érintésen keresztül keres egyéni észlelést. Törje el a gallyat és tapogassa meg a törés helyét. Így a résztvevők egyéni tapasztalatot szerezhetnek arról, hogy mit is akart Tamás, amikor ujjait a szegek helyére akarja helyezni és kezét Jézus oldalába. Utána megosztják egymással a tapasztalataikat.

A csendben lassan elisméltik „Boldogok, akik nem láttak, mégis hittek!”

A résztvevők Tamáshoz hasonlóan megpróbálnak egy személyes hitvallást megfogalmazni, amelyet csendes imában egymás után ki is mondanak.

D.) Óravázlat

<i>Feladat</i>	<i>Módszer</i>	<i>Eszközök, időtartam</i>
1. Bevezetés: A résztvevők beszélgetnek a „hitetlen Tamás” történetéről. Néhány percre szemeztük a Tamást ábrázoló képet. Kérdésekkel segíthetjük a gondolkodást: Honnan van Tamás hitetlensége, a mi hitetlenségünk? Nem érthető, természetes ez a fogni akarás? Miért feddi meg Tamást az Úr? Utána a tapasztalatokat megbeszéljük. Ld. Bevezetés 1.	egyéni kép- meditáció, a vezető segítő kérdéseivel, utána, csoport- os megbeszélés	kép 15 perc

<i>Feladat</i>	<i>Módszer</i>	<i>Eszközök, időtartam</i>
2. Szövegmunka:		szentírási
1. Szövegelemzés: Jn 20,24-29 és a 20, 19,23 Egyéni elemző munka.	egyéni, írásbeli munka	szöveg, munkalap 2 példányban, ld. Bevezetés 2.
2. Szövegösszehasonlítás: Jn 20,24-29 és a Jn 20, 19,23 Mit domborít ki az evangalista az azonos motívumokkal? Mik az eltérő motívumok, miért? Milyen kérdést vet fel a szöveg? (Tamás nem kapta meg a küldetést, a hatalmat és a Lelket?)	csoportos munka az órávezető irányításával	60 perc
3. A Jn 20,24-29 szöveg szerkezete: Hítetlenség: 24. v. Bevezetés = A találkozás előkészítése (vö. emmauszi tanítványok) A hitetlenség legyőzése: 26. v. Találkozás a Feltámadottal - fordulat: „Ne légy hitetlen, hanem hívó” (felszólítás a hitre). Hitvallás: 28. v. Tamás reakciója: lemond az érintésről – a hit alapja a látás – krisztológiai hitvallás Makarizmus: 29. v. Jézus (a Feltámadott) befejező szava: Makarizmus. Boldogok, akik nem láttak és mégis hittek (csak a szó annak a tanúsága, aki látott). – Lásd Bevezetés 3.	csoportos megbeszélés az órávezető irányításával	30 perc
5. Meditáció Lásd Bevezetés 4.		gallyak, 15 perc

A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat budapesti Központjában „Élő Ige” címmel **bibliaiskola** működik (októbertől májusig minden hónap első hétfőjén du. 5-7-ig). A kidolgozott anyagot folyamatosan közreadjuk a Jeromos füzetek állandó mellékleteként. Jelen füzetünk a negyvenötödik óra anyagát tartalmazza.

Budapest, 2004. március 20.

Szeretettel:

Vágvölgyi Éva órávezető

Gelley Anna munkatárs, Tarjányi Béla szakmai vezető

Tarjányi Béla

Cigányok, cigány bibliafordítás (1)

2003 Karácsonya előtt Társulatunk kiadásában megjelent a Cigány-Magyar Újszövetség. A fordító Vesho-Farkas Zoltán, a nyelvi lektor Ruva Pál Sándor, az egyházi cenzor Tarjányi Béla volt. A kiadvány a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia jóváhagyásával jelent meg.

A kétnyelvű Újszövetség-kiadást 2003. december 17-én a Bibliaközpontban sajtótájékoztató keretében, a fordító és a lektor jelenlétében mutatta be Juhász Judit, a MKPK Sajtóirodájának vezetője, valamint Tarjányi Béla professzor. A sajtótájékoztató kapcsán és azóta számos híradás, ismertetés jelent meg a kiadványról a magyar médiákban.

2004. jan. 15-én Keresztes Szilárd megyéspüspök, a MKPK részéről a cigánypasztoráció felelőse Rómában egy migráns konferencián, az illetékes vatikáni dikasztérium japán bíborosa jelenlétében ismertette a megjelent Cigány Újszövetséget és a készülő teljes cigány bibliafordítást.

Az Osservatore Romano (a Vatikán hivatalos lapja) 2004. jan. 24-i számában teljes terjedelmében közölte Keresztes püspök úr ismertető előadását cigány bibliafordításunkról.

Társulatunk azóta elküldött egy-egy mintapéldányt a Cigány Újszövetségből Európa ill. a világ minden olyan országába, ahol van katolikus egyházi felelőse a cigányok pasztorációjának (60 ország).

Mindezek kapcsán a következőkben ismertetést közlünk a hazai és nemzetközi cigányságról, valamint a bibliafordítás izgalmas feladatáról.

A Közös Európába tömörült ill. oda igyekvő Európai országok sok problémával szembesülnek ma, s ezek egyike a cigányság jelenléte, mindenekelőtt a közép- és keleteurópai országokban, miután itt él a világ 15-17 milliós¹ cigányságának mintegy háromnegyede².

¹ Leo Cornelio SVD becslése, l. alább. Más kutatók eltérő becsült számokat adnak: „A Föld cigány népességéről nem áll módunkban pontos statisztikával szolgálni, de azt tudjuk, hogy a cigányoknak vannak csoportjaik Kelet- és Nyugat-Európa minden országában, a Közel-Keleten, az egykori Szovjetunió területein csakúgy, mint Észak-Afrikában, Észak- és Dél-Amerikában, Ausztráliában, vagy éppen Új-Zélandon. Az angol szociológus, Thomas Acton becslése szerint lélekszámuk Indián kívül 10-12 millióra tehető, és talán 20 millióan lehetnek azok a „rokon” népek, akik magán az indiai szubkontinensen élnek. Jean-Pierre Liégeois ... az Európában élő „cigányok” és „utazók” számát minimum 7, maximum 8,5 millióra becsüli. L. Prónai Csaba, Cigánykutatás és kulturális antropológia, Budapest-Kaposvár, 1995., 8.o.

² Leo Cornelio SVD (India), in: People on the Move, XXXV/93 (Suppl) 2003 december, 24.o.

A Katolikus Egyház számára is kiemelten fontos a cigányság kérdése, jobban mondva a cigányság megnyerése és lelki gondozása, hiszen az Egyháznak kétezer éve Krisztustól kapott elsődleges feladata minden nép evangelizációja, köztük a menekülteké és a vándoroké is. Ez utóbbi feladatot vállalta fel a Menekültek és Vándorok Pasztorációjának Pápai Tanácsa, amely V. Világkongresszusát a cigánypasztoráció témájában rendezte 2003 jún. 30. és júl. 7. között, első ízben Rómán kívül – nem véletlenül – éppen Magyarországon³.

Ezen a kongresszuson nem más, mint a Magyar Köztársaság elnöke, Dr. Mádl Ferenc mondta a következőket: „A cigánypasztoráció feladatai közül a következő kettő szorosan összetartozik: Isten Szava és a másik ember elfogadása”⁴. Egészen természetes tehát, hogy a Kongresszuson felmerült annak szükségessége, hogy mindenütt rendelkezésre álljon ill. elkészüljön a Szentírás megfelelő, cigány nyelvű fordítása⁵.

Amikor azonban konkrét határozatra került volna sor, a Kongresszus is szembesült azzal a problémával, ami mindmáig megakadályozta azt, hogy megszülessék egy cigány nyelvű teljes bibliafordítás: a cigány nyelv(ek) és nyelvjárások sokfélesége, szövevényessége. A Kongresszus Záródokumentumában ezt olvassuk: „A liturgia témája is felveti a nyelv kérdését, és annak szükségességét, hogy a bibliai szövegek rendelkezésre álljanak. A nyelv (ill. a cigányok nyelvei) a Kongresszuson nehéz és kínos kérdésnek bizonyult. ... Hogy megkönnyítse a Szentírás 'fordításával' kapcsolatos erőfeszítéseket, a Kongresszus azt javasolta, hogy mindenki közölje a Pápai Tanáccsal a jelenlegi helyzetre vonatkozó adatokat. Ebből a célból felkéri a Kongresszus a Bizottságokat, az egyes országokban megbízott promótorokat, valamint a Kongresszus minden olyan résztvevőjét, akinek az országában ilyen szervezetek nincsenek, hogy amint lehet, tájékoztassák a Pápai Tanácsot a jelen helyzetről, az eddig megjelent kiadványokról, a meglévő liturgikus szövegekről, a tervezett kiadványokról, és ha lehetséges, arról is, hogy Testvéreink és Nővéreink Krisztusban cigány nyelven mit adtak ki eddig a Szentírásból. Ha lehetséges, adjanak tájékoztatást minden liturgikus kezdeményezésről is, amely ebben az irányban történt.”⁶

³ A teljes dokumentációt I. People on the Move, XXXV/93 (Suppl) 2003 december, 1-428.o.

⁴ People on the Move, uo. 19.o.

⁵ Vö. Záródokumentum, I,9,a, in: People on the Move, 403.o.

⁶ People on the Move, uo., 406.o.

Nagyon öröndetes, hogy a Katolikus Egyház megfelelő fóruma, a Menekültek és Vándorok Pasztorációjának Pápai Tanácsa – a Világkongresszus ösztönzésére – végre komolyan napirendre tűzte a cigány bibliafordítás kérdését. Még akkor is, ha ez egyelőre az információgyűjtés szakaszában tart, majd következik azok kiértékelése, idővel pedig – remélhetőleg – a konkrét kezdeményezés és kivitelezés.

Hogyan lehetséges az, hogy ez a kérdés még csak most került napirendre? Miért van az, hogy egy 15-17 milliós nép nyelvére eddig nem sikerült lefordítani a teljes Szentírást? És protestáns testvéreink, akik akárhányszor néhányszáz-ezres nép számára is készítenek fordítást, miért nem tudták ezt mindmáig megoldani? Erről a kérdéstről, valamint az általunk vállalt merész megoldásról, a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat gondozásában készülő teljes cigány (lovári) bibliafordításról szeretnénk a továbbiakban szólni. Ezt megelőzően azonban szükségesnek látszik, hogy röviden visszatekintsünk a cigányság eredetére és múltjára, szóljunk jelenlegi helyzetükről, és bemutassuk nyelvük (nyelveik) sokrétűségét és gazdagságát – amely egyben problémánk egyik legfőbb forrása.

1. A cigányság múltja

„Európa népei között egyszerre csak megjelent egy nép, igazság szerint nem tudhatva senki, hogy honnan került. Elszéledt földrésztünnön a hódítás vágyának jele nélkül, de egyszersmind anélkül is, hogy a letelepedésre engedélyt kért volna. Nem kíván leigázni senkit, de az alattvalóságot is megtagadja.”⁷ Liszt Ferenc másfél évszázaddal ezelőtt írt megállapítása rendkívül találó, és igen jól jellemzi a helyzetet.

Az eredet kérdését illetően egyetlen dolog látszik biztosnak: az, hogy a cigányok Indiából származnak. Erre vonatkozó írásos feljegyzések ill. szájhagyományok hiányában a nyelvtudomány ad választ erre a kérdésre: a cigány dialektusok nagy mértékben eltérnek egymástól, de alapvető szókincsük ma is közös, és ez legnagyobbreszt ind eredetű. Tisztázatlan viszont, hogy miért indultak útnak. Az ok talán a mohamedán hódítás volt, amikor 1001-ben Mahmud szultán elfoglalta az indiai Pandzsáb legnagyobb részét⁸.

Az 1000 körülre tehető indulásuk és Európába érkezésük közötti időről sem írásos feljegyzések, sem saját szóbeli hagyományaik nincse-

⁷ Liszt Ferenc, A cigányokról és a cigányok zenéjéről, Pest, 1861, 5.o.

⁸ Ligeti György, A cigányok Magyarországon, in: Magyarországi cigányok, Bp., Körtánc Egyesület, 1998, 4.o.

nek. A legbiztosabb támpontot szókincsük vizsgálata szolgáltatja: a vándorlásaik során felvett kölcsönszavak.⁹ Ennek alapján kirajzolódik előttünk vándorlásuk útvonala: Pandzsáb, Perzsia, Kis-Ázsia (a Kelet-Római Birodalom), Balkán, Kárpát medence, Európa országai.

A Kárpát medencébe való érkezésüket illetően hasznos eligazítást ad számunkra Vekerdi József: Az egyes csoportok közötti nyelvi és néprajzi különbségek a cigányság eredetére és történelmi tényezőkre vezethetők vissza. Eredetük annyiban meghatározó, hogy Indiából indultak útnak, és az ottani kasztrendszer következményeként az egyes csoportok (foglalkozások) következetesen elkülönültek egymástól. Emellett a különböző cigány csoportok különböző időpontokban és különböző irányból vándoroltak be hazánkba. A magyar cigányok a török hódoltság alatt érkeztek Szerbia felől. Elmagyarosodásuk részben hosszabb ittartózkodásuk következménye, részben annak tulajdonítható, hogy a nemcigány lakosságnak végeztek szolgáltatásokat (muzsikálás, vályogvetés, kovácsmesterség, háztartási kisegítő munkák stb.). A fűdőző cigányok első hulláma valószínűleg a Kiskunság benépesítésének korában (1760-as évek) érkezett Erdélyből. A vend csoport az osztrák-horvát határvidékről érkezett a 19. sz. első felében. Az oláh cigányok bevándorlása csak a 19. sz. második felében és a 20. sz. elején történt Erdélyen keresztül a Havasalföldről, így ez a csoport mind nyelvét, mind kultúráját és hagyományos magatartási formáit a legerősebben őrzi. Ebben közrejátszott az a tényező is, hogy a legjelentősebb hazai oláh cigány csoport, a lovári, egészen a 20. sz. harmincas éveigi vándorló életmódot folytatott, és a többi csoportnál nagyobb mértékben távol tudta magát tartani nemcigány környezetétől. A német cigány csoport zömmel a hitleri üldözések elől menekült hazánkba Ausztria bekebelezése után.¹⁰

(Folytatjuk)

⁹ „A szókincs összetételében is híven mutatja az évszázados hányódást országról országra. Az ind alapréteg mellett, útközben egy sereg szó rétegződött a cigányság nyelvére, így Perzsiában pl. bacht [baxt] (szerencse), zor (erő), sir (foghagyma), tover (fejsze), az anatóliai örmények között arcić [arhich] (ólom), kočak [kochak] (gomb), pativ [patyiv] (tisztesség, becsület), chumer [xumer] (tészta), Görögországban foro (vásár, város), luludi' [luludyi] (virág), paramiça [paramica] (mese), kokalo (csont), a délszlávok körében duma (beszéd), vrema (idő), časo [chaso] (óra), pracho [praxo] (por), és a románoknál muca (macska), inke (még), feri (csak), rota (kerék), és természetesen Magyarországon is, vö. akar (akár), čengovo [cino klopoto] (csengő), hataro (határ), mulatij (mulat) stb.” Hutterer Miklós, *Hogyan beszélnek a cigányok?*, Világ Ifjúsága, XXI/7 (1967 július), 14. o.

¹⁰ Vekerdi József, *Cigány nyelvjárási népmesék*, Debrecen, 1985, 19-24. o.

Székely István

Biblikus folyóiratok szemléje

A *Biblica* 2003/4. számában Antje Labahn és Ehud Ben Zvi az *1 Krón 1-9 genealógiáiban* elvileg csak kivételesen szereplő nőkről ad érdekes áttekintést. A hagyományos női szerep kiemelése (pl. apa helyett az anya megnevezése), szélső és ritka esetei (pl. mellékfeleség, idegen, a Támár-Júda eset), továbbá néhány jellegzetesen férfiakra váró feladat (pl. városokat építtető asszony) nyilvánvaló »határátlépései«
elfogadottak, sőt áldást-hozók. A főleg férfiak által olvasott könyv jól jellemzi és szilárdítja a *perzsa-kori Jehud* (és az egész Közelkelet) családi háztartásokon alapuló befogadókész, ugyanakkor a zsidóság részéről a JHVH-kapcsolatot őrző társadalmát. – Christoph G. Müller a *Jn 1, 1-4, 3* szakasz részletes taglalásával mutatja be *Keresztelő Jánost*, aki Isten küldötte a világosságról való tanúságtételre. Az összehasonlítás irodalmi módszere a hasonlóságok mellett Jézus feltétlen elsőbbségét mutatja be. Emellett érzékelteti Jánosnak Jézus művét segítő szerepét is (az evangélium későbbi – 5,33-35 és 10,40-42 – szakaszaival együtt). – Stefano Romanello a nehéz, sokat vitatott *Róm 7, 7-25* szakasz értelmét keresi (talán a törvény a bűn oka?). A bűnös lelki haláláért a megszemélyesített bűn felelős, amely eszközként felhasználta (pl. a bűnt megismertető jellegével) az önmagában jó (sőt szent) parancsokat; az utóbbiak viszont segíteni nem tudnak (a törvény gyenge). Pál a *8, 1-17* szakaszban kifejti, hogy a keresztény ember Krisztusban való élete nem másik törvény, hanem olyan élet, amelyet Krisztus él benne. A mózesi törvény tehát nem rossz, de nincs üdvözítő ereje (az új, isten-gyermeki identitás közvetítése nem várható el tőle). – Sigurd Grindheim részletesen vizsgálja az *Ef 3, 2-13* szakaszban *hirdetett titkot*, azaz (a mózesi törvény eltörlése alapján) a pogány népek teljes értékű, az egy test tagjaiként való befogadását. Krisztus evangéliumának ez a fontos része Szent Pál többi leveleiben is számos helyen szerepel (Efben ekkleziológiai irányban kifejtve). Ez pedig – a szóhasználatallal megerősítve – a levél páli szerzősége mellett szól. – John G. Kilgallen rövid, figyelemfelhívó cikke abból indul ki, miért helyezi Lukács a *Márta-Mária történetet* (10,38-42) Jézus jeruzsálemi útja első szakaszába. A válasz (a szövegkörnyezet alapján) a fő mondanivaló: *Jézus szavának meghallgatása*, amit próféták és királyok kívántak hallani

(10,23-24). E két szakasz között áll Jézus példabeszéde az idegen felebarátról (10,30-37), akinek példáját kell követnünk nem érzelmeink, hanem Jézus tanítása nyomán. – Michael Avioz rövid közleménye megállapítja, hogy a Jeruzsálem pusztulására vonatkozó két leírás (2 Kir 25 és Jer 52) azonos forrásból származik, amelyből a két mű céljának megfelelően más-más részleteket közöl. 2 Kir rövidített szövege megromlott, így *a templom felgyújtása* Jer 52,12 szerint, *Ab hónap 10. napján történt*.

A *Dei Verbum* 1-2/2003. számában Thomas P. Osborne ajánlja – egyéneknek és csoportoknak – *az egyes evangéliumok (valamint az ApCsel) egészben való olvasását*. Az egyéni végigolvasás és ezt követő megbeszélés után jól tagolt részletek (ezek összefüggései és nyitva hagyott kérdései) kerülnek sorra. Így mindegyik könyv a hit más-más útját kínálja, amelyben az olvasó résztvevővé lesz. Az olvasó csoport igazi hívó közösséggé válik.

A *Vetus Testamentum* 1/2003. számában Elie Assis azt vizsgálja, miért szerepel *Józsue könyvében* kétszer és eltérő módon *a nyugati országrész felosztása*. Feltevése, hogy Józsue és Eleázár a 14,1-5 szerinti földosztáskor mind a 9 és fél törzs területét meghatározta, de azokat csak Júda, Efraim és (a fél) Manassze foglalta el; a 7 további törzs »tunyasága« miatt Józsue később 18,3-10 szerint új felosztást rendezett, amely északon már nem terjedt ki a Józ 13,2-7 szerinti határig, és így a 7 törzsnek csak kisebb (és részben a Júda, Efraim és Manassze földjéből kihasított) területeket juttatott. (19,51 a két földosztást együttesen összefoglaló mondat.) A leírt történetekben a szerző kiemeli Júda törzse (és ezen belül pl. Káleb) szerepét; ereje felér az összes többiével. – Jonina Dor *Ezd 9-10* (a »föld népeivel« való kapcsolatról és az idegen feleségekről szóló fejezetek) *szerkezetét* vizsgálja. A legrégebbi 10,7-44 szöveg elé került egy valamivel későbbi, erősen szeparatista felszólalás (10,2-6). A végső szerkesztő ezek elé helyezett el egy eltérő szemléletű imádságot (9,6-15), és írt néhány összekötő szövegrészt. Ezáltal higgadt, a Tórával összeillőbb, az idegen kapcsolatot nem csak a házasságra vonatkoztató (midrás-szerű) történet keletkezett. – Alexander Fischer megállapítja, hogy a Dávid által 1 Sám 30,26-31 szerint megajándékozott városok egy részének léte archeológiailag csak a Kr.e.8. századtól igazolható. (Ezzel összhangban vannak pl. az edomitákkal folytatott 7. századi harcok is.) A tanulmány ebből arra következtet, hogy *Dávid királysága előtt nem létezett* a későbbi Júda területére kiterjedő »nagyjúdai szövetség«. – Michael Moore

Jehu történetének koronázási és tisztogatási fejezeteit (2 Kir 9-10) erősen parodizált, egy Amat-mitosz részleteit is felhasználó leírásnak tartja, amellyel emellett a deuteronomista szerző bemutatja, hogy Jahve betartja ígérését (9,26) és jutalmazza Jehu engedelmességét (10,30). A tanulmány utal több más – korban közeli – történet parodizáló leírására is, a Baál-papok áldozati próbálkozásától kezdve (1 Kir 18,26-29). – Robert S.Kawashima rövid hozzászólása arra hívja fel a figyelmet, hogy Lev 25,8-11 helyesen értelmezett szövege szerint *jubileumi év* a hetedik »szombat-évet« követő, tehát *minden ötvenedik esztendő*.

A folyóirat 2/2003. számában Gershon Hepner arra keres választ, miért szerepelnek a *Teremtés könyvében* feltűnően és elítélés nélkül a Lev 20,17 szerint tiltott *rokon-házasságok* (pl. Ábrahám és Sára). A szerző szerint ez segített elfogadni egyes uralkodók rokoni házasságait (pl. Dávid és féltestvére, Abigail). – R.W.L.Moberly szerint a *Jón 3,4-ben szereplő 40 nap* nem eléggé ösztönöz a megtérésre; azt mutatja, hogy Jónás csak formálisan teljesítette Isten parancsát (nem akarta Ninive megtérését). Ismeretes, hogy a Septuaginta szövegében három nap szerepel, aminek okát Szent Jeromos óta már többen keresték. – Nadav Na'aman az *ősi Lakisban kiásott Kr.e.6.századi osztrakonok szövegeiből* azt állapítja meg, hogy azok nem csak aktuális híreket közöltek, hanem a jeruzsálemi királyság kül- és belpolitikáját (pl. Jozija új valláspolitikáját) is közvetítették. A nagyobb városok mindezt továbbították saját környezetükbe. – Richard W.Neville azt igyekszik érzékeltetni, hogy *Jób 31,13-15* (és néhány hasonló szöveg) nem az emberi egyenlőséget fejezi ki, hanem – más bölcsességi írásokhoz hasonlóan (pl. Péld 14,31; 17,5; Sír 4,1-6) – a teremtmény Istentől való féltelme, aki a szíven viseli minden teremtményének sérelmét. – Dalit Rom-Shiloni tartalmilag és nyelvi összehasonlításokkal vizsgálja *Jer 32,36-41 szövegét* (benne: örök szövetség), amit egy Jeremiás-tanítvány betoldásának szoktak tekinteni. Eredmény: a szövegrész valóban nem Jeremiástól való (hiszen ő nem remélte a gyors szabadulást), de szerzője jól ismerte mind az ő, mind a fogság korának írásait (Ezekiel, Második Izajás). A szöveg nem is deuteronomista szellemű (mint pl. Jer 31,31: új szövetség), így egyszerűen egy »jeremiási hagyományt őrző« szerző műve. – Markus Zehnder *Mal 2,13-16 szövegéről* (a 15. versben egy szövegromlást is korrigálva) megállapítja, hogy az a férfi és nő teremtésére, valamint az Istentől nyert utódra utal, s így általánosan *elítéli a válást*.

A folyóirat 3/2003. számában Lee W.Casperson a Lev 25-ben elrendelt *jubileumi éveket* kívánja dátumszerint azonosítani. Közli a B.Z.Wacholder által 1973-ban néhány ismert szombat-év alapján összeállított táblázatot, Kr.e. 1003-1002-től Kr.u. 20-21-ig 7-7 ilyen évet tartalmazó sorokba rendezve. (Az őszi évkezdés miatt minden szombat-év a mi időszámításunk két szomszédos évén belül helyezkedik el.) Fenntartja azt az értelmezést, hogy a jubileumi évek 49 (nem 50) évente követték egymást. Több érvel is valószínűsíti azt a feltevést, hogy a templom építési, felújítási, »megtisztítási« munkáit általában jubileumi években kezdték, s ezt igazolja 5 ismert esettel (Salamon, Joás, Hiszkija, Jozija és Zerubbábel korából): így az említett táblázat utolsó oszlopa tartalmazza a jubileumi éveket (Kr.e.961-960-tól Kr.u.20-21-ig). – Joseph Fleischman arra hívja fel a figyelmet, hogy a *MTörv 21,18-21-ben szereplő törvény* voltaképpen a Kiv 21,17-et kívánja pontosabban meghatározni, a megátalkodott engedetlenséget a tobzódással és iszákossággal jellemezve. – Anselm C.Hagedorn arra hívja fel a figyelmet, hogy a hellénisztikus irodalomban a rókák gyakran a szexuális kapcsolatra, a szőlők az alkohol mámorára utaltak; ez vonatkozhat *En 2,15-re* is. – John W.Hilber több hasonlóságot tár fel a Kr.e. 7.századi asszír kultikus orákulumok és a *110.zsoltár* között. Ez is igazolja, hogy ez a zsoltár a királyság korából való, a trónfoglalási istentisztelethez kapcsolódó prófécia. – Cornelis van Leeuwen bemutatja, hogy *Óz 10,1-8* Izraelnek ugyanazt a helyzetét írja le, mint a 8.fejezet, de a koncentrikus szimmetria irodalmi szerkezetével (középen, az 5-6. versben az aranyborjúkkal). – B.A.Mastin azt vizsgálja, *milyen barmokról* lehet szó, amelyeket *1 Sám 23,5* szerint Dávid elhajtott a fosztogató filiszteusoktól. Valószínű, hogy a portyázók által már elrabolt állatokról van szó (köztük teherhordókról is). – Stefan Schorch az *Ám 6-7-ben szereplő tobzódás* jelentését keresi; egy rabbinikus magyarázat télvégi kicsapongásról beszél, amelynek »maiumasz« neve az ismert Madaba-mozaikon egy épületre is vonatkozik. Kiderül, hogy ilyen *farsang-szerű népi, de nem vallási ünnepek* a Kr.e. 3. évezredtől a Közelkelet országaiban mintegy 2500 évig sok helyen előfordultak, egyaránt a szerelem, a termékenység és a halottak ünnepeként. (Külön érdekesség, hogy a marokkói zsidók ma is – Peszah után – maiumasz-ünnepet tartanak, jelmezes utcai tánccal s a holtakról is megemlékezve. Ez az ünnep szinte rituális kapcsolat a nagy többségben lévő muzulmánokkal!) *Ámosz (a 6,1-7-ben)* a kicsapongásokat ítéli el, hasonlóan mint *Jeremiás a Jer 16,5-9-ben*, ahol a jeruzsálemi népi ünneplést szolgáló gyászoló-ház is szerepel. – Nili Shupak

a Biblia (főleg Péld és Préd) tanulásra vonatkozó szavait vizsgálja. Az első templom korában iskola nem volt, de a tanulás fokozatait (a gyermeki befogadástól a kreativitásig) jól ismerték. – Albert D. Friedberg és Vincent Delaen rövid hozzászólásukban G.Larssonnak egy korábbi észrevételét (ld. Jerfűz 49, 39-40.old.) vitatva érveket hoznak arra, hogy *Eszter könyvét* Zak (1-8) és Ezd-Neh között, valószínűleg az 5. század végén írták.

A folyóirat 4/2003.számában Asnat Bartor részletesen megvizsgál 8 olyan párbeszédet (pl. Ter 4,9-16; 1 Sám 15,13-31; 22,11-16), amelyek formailag nem bírói ítélezések, de bűnről és annak büntetéséről szólnak. Az *ítélethezó párbeszéd műfaja* irodalmi eszközökkel mutatja be az ügyben érintett emberi kapcsolatokat, a személyek lelkiállapotát, a döntés alapját. – J.A.Emerton egyes hibás fordítások és téves magyarázatok miatt az *ókori harci íjak használatát* vizsgálja, egyiptomi ábrázolásokat is felhasználva. Megállapítja, hogy az izraeli íjak nem voltak túl hosszúak, azok megfeszítésére az íjászok a lábukat nem használták. Ütközet előtt az íjat felhúrozták (ezt fordítják gyakran feszítésnek), de nem görbítették. Mindezt a fordításkor figyelembe kell venni (pl. Iz 5,28). – Matthew Kraus a *Vetus Latina bibliafordításokat* vizsgálva több érdekes következtetésre jutott. Megállapította, hogy a latin szöveg hebraizmusai Origenész kora óta csak hebraizált görög forrásokból, később pedig vagy Szent Jeromostól, vagy őt követő későbbi fordítóktól származnak. Jeromos előtt senki nem fordította latinra az Ószövetséget héberből. Hosszú ideig zsidó közösségek is a Vetus Latinát olvasták. – Simon J.Sherwin *Iz 44,9-20* szövegéről – a fák nevei, az éghajlat jellemzése és a bálványkészítés módjai alapján – megállapítja, hogy azt csak Palesztinában vagy Föniciában otthonos szerző írhatta, tehát vagy ott, vagy Babilonban, de a fogság első éveiben keletkezett. – John G.F.Wilks nem vitatja, hogy a zsidók Jahve trónralépését (újjévkor) fényesen ünnepelhették és talán színjátékot is mutattak be, de élesen elutasít több olyan véleményt, hogy *Második Izajás műve* (Iz 40-55) ilyen célra írt drámai alkotás. – G.C.I.Wong több szövegrész elemzésével és párhuzamokkal azt bizonyítja, hogy *Iz 10,33-34 a 10,28-ban induló asszír támadás folytatása*, tehát része Jahve Jeruzsálemet Asszíria útján sújtó ítéletének; ez az elítélés dominál Iz 1-10-ben. Emellett fennmarad az ígélet Asszíria megbüntetésére is (10,5-27); a kidőlt fa törzsökéből pedig új vessző sarjad (6,13 és 11,1). – John W.Olley rövid hozzászólása azt tisztázza, hogy *2 Krón 26,22-ben egy Izajáshoz hasonló nevű prófétáról* (Isszija) van szó, aki

nem Ámosz fia (ez a görög LXX szövegben nem is szerepel). Ezzel szemben 2 Krón 32,32 az ismert Izajás prófétát említi, aki Ámosz fia. – Aron Pinker rövid észrevétele szerint *Náh 3,15 utolsó mondata* feltehetőleg egy másoló hibájából romlott szöveg. Az eredeti valószínűleg arról szólt, hogy Ninive pusztulása olyan gyors lesz, mint ha sáskák lárvái falnák fel.

A *Novum Testamentum* 4/2002. száma közli L. Ann Jervis tanulmányát arról, hogy mivel indokolják az evangéliumok *Q-forrásból* származó szövegei *Jézus tanítványainak* általuk jelzett üldözését. Ez az üldözés néhol rokon a megtérésre felhívó ószövetségi próféták üldözésével, a szerző szerint azonban legtöbbször Isten országának a fennálló társadalomtól való lényeges eltéréséből adódik, része az evangélium terjedésének. – E. Coxe Still, III *1 Kor 8,1-11,1-et* értelmezi: a hívőknek tudniuk kell, hogy a bálványoknak áldozott húsból joguk volna enni, de Szent Pál azt kívánja, hogy a botrányoztatás elkerülésére ettől minden esetben zárkózzanak el. – M. De Jonge bemutatja, hogyan szerepel *A tizenkét pátriárka végrendelete* műben a két főparancsolat. Általánosított következtetése, hogy más ú. n. ószövetségi apokrif (pszeudoepigráf) művekkel együtt ezek inkább a korai keresztény, mint a judaista irodalomhoz tartoznak.

A folyóirat 1/2003. számában L. Quarles azt vizsgálja, mit jelent *Róm 1,17-ben a »hitről hitre vezet«* kifejezés. A két legvalószínűbb értelmezés közül – figyelembevételre Hab 2,4 jelentését és Aranyszájú Szent János magyarázatát – azt tekinti helyesnek, hogy Isten igazságának kinyilatkoztatása az ószövetségi hívő hite után az újszövetségi hitben folytatódik. – Rainer Metzner a *János-evangélium* teológiájának egyik alapfogalmát, a *hatalom-átadást* magyarázza. Az Atya a Fiúnak adja hatalmát (5,27; 10,17-18; 17,2), a Fiú hatalmat ad a hívő közösségnek (1,12). Istennek ebben a szeretetközösségében kinyilatkoztatás, életadás és a világot a bűntől felszabadító küldetés működik. A földi hatalom csak rövid időre érvényesül (19,10-11), Jézus életáldozata az Ő szabad tette. – Ruben Zimmermann a *Jel 14,4-5-ben szereplő* (a száznegyvennégyezer megjelöltre vonatkozó) *szűzesség* mibenlétét keresi. A kiválasztott férfiak és nők e nagy tömegét nem egyénileg és konkrétan, hanem együttesen és jelképesen dicsérik a 4. vers minősítései (mentesek a szexuális bűnöktől, nem rabszolgát váltottak ki házastársul, és Istennek vannak szentelve, mint az elsőszülöttek). A Bárány jegyesének ez a jellemzése előkészíti a menyegzőről szóló későbbi szövegrészeket (Jel 19,6-9 és 21,2,9).

OLVASÓINK KÉRDEZIK

A kérdésekre Dr. Rózsa Huba teológiai professzor válaszol.

 Kérdés: Mik 4,1-2 szerint az idők végén minden nép az Úr útján akar járni. Ennek látszólag ellentmond az 5. vers. Vagy ez esetleg a jelenre vonatkozik? /"Mi már most az Úr nevében járunk?"/

VÁLASZ: A Mik 4,1-5 irodalmi szakasz egy prófécia a népek végidőbeli megtéréséről Izrael Istenéhez, az egyetlen igaz Istenhez. Az 1-4. versek a végidőben bekövetkező eseményeket beszélik a népek megtéréséről, míg az 5. versben a próféta korának jelen állapota felé fordul, amikor a népek még isteneik után járnak, de Izrael már most az Úr nevében jár. Nincs tehát ellentmondás az 1-4. és az 5. vers között.

 Kérdés: Ezdrás papról azt olvassuk, hogy elővette a törvény könyvét, majd felnyitotta /Neh 8,1.3.5/. Valóban könyvet használhatott-e, vagy inkább tekercset, mint pl. Jézus a názareti zsinagógában?

VÁLASZ: A bibliai szóhasználatban a ספר (ejtsd széfer) szót a könyv szóval fordítjuk, amin azonban könyvtekercset kell érteni. A bibliai Izraelben a könyv könyvtekercs volt. Ennek anyaga a fogság előtti időben lehetett papirusz és bőr, a fogság utáni időben azonban bőrtékercs, a főként kecskebőrből készült tekercs használata vált egyértelművé. A bibliai szövegeket is bőrtékercsre írták. Ezdrás pap, amikor felnyitotta a Mózes Törvényét tartalmazó „könyvet” (ספר), az valószínűleg könyvtekercs volt.

 Kérdés: A Lk 11,24-26 szinte egyezik a Mt 12,43-45-tel, de hiányzik annak zárómondata, vagy más következtetés. Így mi az értelme (szerepe) ennek a szakasznak (Lk-ban)?

VÁLASZ: A Lk 11,24-26-ban Jézus arra hívja fel a figyelmet, hogy a gonosz lélek nem nyugszik bele a vereségbe, hanem fokozott erővel igyekszik ismét birtokba venni az embert. Szükséges tehát az elővigyázatosság. Jézus egy mindig érvényes helyzetre hívja fel a figyelmet. Máténál viszont Jézus a szöveg zárómondatában saját nemzedékére vonatkoztatja figyelmeztetését: „a nép vezetői megtapasztalták Isten országának érkezését, amely megszüntette a sátán uralmát. De nem fogadták be Isten országának érkezését, amelyet Jézus hirdetett, ezért áll a házuk „üresen”. Így a gonoszság hatalmának, megvan a

lehetősége a visszatérésre és még jobban éreztetheti zsarnokságát"
(Jakubinyi György, Máté evangéliuma 154. o.).

📎 **Kérdés:** A Bécsben 1973-ban kiadott „Kiskommentár” /Opus Mystici Corporis kaidás/ azt írja, „hogy Jézusnak Péterhez intézett kérdése /Jn 21,15/ a görögben azt is jelentheti: „Szeretsz-e engem jobban, mint ezeket?” Érvet is hoz fel arra, hogy miért a halászmesterség és Jézus szeretete között kellett Péternek választania. Mi szól mégis a hagyományos értelmezés mellett?

VÁLASZ: Néhány kutató valóban felvetette olyan értelmezés lehetőségét is, hogy Jézus kérdésben „Szeretsz-e engem jobban mint ezeket?”, az „ezeket” valójában dolgokat jelentenek mint pl. hajó, halászmesterség stb. Ezért a kérdés Pétert a Jézus és foglalkozása közötti választásra szólítja. A kutatók azonban általában a hagyományos értelmezést fogadják el, amely szerint Jézus kérdésében „Szeretsz-e engem jobban mint ezeket?” az „ezeket” a többi tanítványt jelenti (a témát részletesen tárgyalva lásd R. E. Brown, *The Gospel according to John* /XIII-XXI/, AB 29A, 1979, 1103-1104. o.)

IBB (Internet Bibliai Böngésző)

3D képek Izraelről

<http://www.inisrael.com/3disrael/index.html>

Biblia múzeumok a világ országaiban

www.bmuseum.org/bible.htm

www.thebiblemuseum.com/

Biblia múzeumok Izraelben

www.israelbiblemuseum.com/

<http://www.blmj.org/>

Biblia múzeumok Németországban

<http://www.muenster.de/kultur/>

<http://www.bibelausstellung.de/>

Biblia múzeum Svájcban

<http://www.bible-orient-museum.ch>

Biblia múzeum Hollandiában

<http://www.bijbelsopenluchtmuseum.nl>

TÁRSULATUNK ÉLETÉBŐL

A budapesti Jeromos-esték keretében december 9-én *Kemenes Gábor* arról szólt, hogy a megélt hittel hirdetett, vagy kellő pillanatban olvasott és átélmélkedett akár egyetlen szentírási mondattal a Szentlélek mennyire új, egyénre szabott utat mutathat a befogadónak. – Január 14-én *Veres András püspök* »Az élet kultúrájáért« körlevélből emelt ki részleteket (alap a keresztény emberkép; a gyógyítás kötelessége, az emberi módon meghalás joga, az élet-továbbadás természetes módja, örökbefogadás, orvosi kutatás, látványos csúcseredmények helyett sokak gyógyítása); kötelességünk az erkölcssteológia tanítása, a ránbízottak figyelmeztetése, párbeszéd a józanul gondolkodó nemhívőkkel is. – Február 11-én *Tarjányi Béla* a laikus (sőt ateista) etikával szemben a krisztusi etikát mutatta be: a Biblia szerint Isten minden embert végsőig menő szeretetével és társaul hívó tetteivel értékeli; Jézus a világ értékeit csak eszközként használó, azoktól belsőleg szabad életre tanít, ami szembenállás helyett békét, egységet hoz valamennyi emberi kapcsolat és közösség számára. – Március 10-én ugyancsak Tarjányi Béla tartott előadást *Cigányok, cigány nyelv(ek), cigány bibliafordítás* címmel; szó volt közép- és keleteurópai helyzetükről, és fennmaradásukat segítő értékeikről.

A következő hónapok Jeromos-estéi (a Bibliaközpontban, Bp. VI., Teréz krt.28., I.em.6-7.), mindig 18 órai kezdettel: április 14-én *Vágvölgyi Éva* vetített képekkel bemutatja az egyiptomi kopt kolostorokat, május 12-én pedig *Dolhai Lajos* teológiai professzor tart előadást »*A szentségek bibliai megalapozása*« címmel; június 9-én este 6-kor hálaadó szentmisével és kötetlen beszélgetéssel zárjuk a félévet.

Továbbképzés – Március 3-5. között tartottuk meg ezévi első Bibliaapostol-képző szemináriumunkat a Kaposvári Püspökségen. A résztvevők többsége a nagykanizsai imádkozó-bibliaolvasó csoportokból érkezett, *Dr. Rumszauer Miklós* szervezésében. A képzést vezették: Vágvölgyi Éva, Bicsár László (egyházmegyei koordinátorunk), Csomay Tünde, Gelley Anna és Tarjányi Béla. Néhány gondolat a résztvevők visszajelzéseiből:

A módszereket használva megéltem, hogy „kinyílt” számunkra a Biblia. Olyan gondolatok születtek meg, amelyek a felületes olvasáskor nem. Sok kedves embert, mosolyt, vidámságot kaptam.

A kaposvári szeminárium résztvevői

– Nagyon hasznos útmutatást kaptam a Szentírás olvasására és tanulmányozására. Megtapasztaltam a kiscsoportos beszélgetések során, hogy az Úr mennyi ajándékot ad mások által, mily sok jó gondolat, érzés került megosztásra, ami tovább erősítette a hitemet, és arra ösztönzött, hogy kitarssak a nehézségek ellenére is a „nehézebb út” mellett.

A csoportvezetők nagyon jól irányították a foglalkozásokat, igazi „vezetők” voltak. Megadták a felfedezés örömeit, nem készen, szájba adva megoldásokat, hanem rávezettek bennünket a lényegre: kulcsot kaptam a Bibliához. Az esti játékban „gyermek lettem újra”. Köszönöm.

Nagyon köszönöm az elmúlt napokat! Az életembe ez az időszak „külön kiemelve, vastag betűvel lesz beírva”. Hálát adok a sok szeretetért, gondoskodásért és fényért, amelyet kaptam. A köztünk uralkodó szeretet Jézusnak jelenlétét igazolja: „Uram, jó nekünk itt lenni!”

A legnagyobb örömöm az, hogy néhány módszert anélkül, hogy tudtam volna, már kipróbáltam. Nagyon fontos volt, hogy így, módszeresen is lehetett most ezeket látni, kipróbálni. Rengeteg „gyümölcs” lett a fán!

További képzéseink ebben a félévben: *Munkács*. Kárpátalja (márc. 26-28.); *Eger*. Érseki Szeminárium (ápr. 23-25); *Tótfalu*. Vajdaság (máj. 7-9.).

2. Biblikus figura készítő tanfolyam – Immár másodízben tartotunk biblikus figura készítő tanfolyamot budapesti Bibliaközpontunk-

ban. A résztvevők nagy lelkesedéssel és örömmel készítették a hitoktatásban, bibliaórákon jól felhasználható biblikus figurákat Gelley Anna és Zsuppán Monika vezetésével.

Tagságunk egy kis csoportja minden második héten pénteken du. 5-6-ig a Bibliaközpontban **imaórát** tart, hogy Isten áldását kiesdje munkánkhoz, és imáiba foglalja minden egyes társulati Tagunk, Jótévők és Olvasónk személyes problémáit, gondjait. Kérjük, a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába.

A szentségimádások időpontja és az elmélkedések témája 2004 áprilistól augusztusig: ápr. 16.(!): Tít 2,11-15; ápr 30.: Tít 3,1-5; máj. 14.: Zsid 2,9-10; máj. 28. (Pünkösd előtt): Jn 20,19-23; jún. 11. (Ürnapja előtt): Jn 6,35-38; jún. 25.: Zsid 2,16-18; júl. 9.: Zsid 3,4-6; júl. 23.: Zsid 3,12-14; aug. 6 (Urunk színeváltozása): 2 Pét 1,16-19.

Az a támogató együttműködés, amely megnyilvánul Társulatunk Tagjai és fizetünk Olvasói részéről levelek, javaslatok, kritikák, kétkézi segítség, ima, tagdíj, adomány és még sok más formában, igen nagy örömmel tölt el, és ezúton is szeretném mindezt a magam és mindannyiunk nevében ismételten szívből megköszönni!

Tarjányi Béla

Továbbra is kérjük kedves Olvasóinkat, Tagtársainkat, valamint a bibliaapostolképző szemináriumok résztvevőit, írják le és küldjék el szerkesztőségünknek a

Szentírással kapcsolatos élményeiket, tapasztalataikat, amelyeket egyéni vagy közösségi szentírásolvasás ill. bibliaórán való részvétel (bibliaóra-vezetés) során szereztek! A szerkesztők érdeklődve várják beszámolóikat: Székely István, Tarjányi Béla, Thorday Attila, Vágvölgyi Éva, Zsuppán Monika.

Látogassa honlapunkat a világhálón!

Megismerheti céljainkat, Biblaboltunk gazdag könyvajánlatát, programjainkat, Társulatunk tevékenységét és történetét, olvashat gondolatokat a vasárnapi evangéliumokról stb.

Címünk: **www.biblia-tarsulat.hu**

SZERETETTEL AJÁNLJUK KIADVÁNYAINKAT:

Ó- és ÚJSZÖVETSÉGI SZENTÍRÁS (Káldi-Neovulgáta). Ára 2600 Ft.

ÚJSZÖVETSÉG és ZSOLTÁROK (Káldi-Neovulgáta). Ára: 1400 Ft.

Plébániák, hitoktatók, egyházi közösségek a Bibliaközpontban
30% ill. 25 % kedvezményrel hozzájuthatnak:

Szentírás: 1820 Ft, Újszövetség és Zsoltárok: 1050 Ft.

JEROMOS BIBLIAKOMMENTÁR

1. kötet: *Az Ószövetség könyveinek magyarázata*
2. kötet: *Az Újszövetség könyveinek magyarázata*
3. kötet: *Biblikus tanulmányok*

A kötetek ára: 8.000 – 7.000 – 7.000 Ft

A három kötetes mű ára: 22.000 Ft

Újdonság!

Cigány-Magyar Újszövetség. Ára 2600 Ft.

Székely János: *Az Újszövetség teológiája* Ára: 1960 Ft.

BIBLIKUS ÍRÁSOK sorozatunk:

SZENTÍRÁSMAGYARÁZAT AZ EGYHÁZBAN, BIR 1. Ára: 480 Ft.

Mócsy Imre S.J., MI A BIBLIA? BIR 2. Ára: 420 Ft.

Tarjányi Béla, BIBLIKUS TEOLÓGIA – Tanulmányok, BIR 3.

Ára: 560 Ft.

Egyéb:

BIBLIATUDOMÁNY CD (Káldi-Neovulgáta Biblia, konkordancia,
35 biblikus könyv, 600 kép). Ára: 8000 Ft.

Vágvolgyi Éva, CSENDES PERCEK. Ára: 580 Ft.

Vágvolgyi Éva, AZ ARANYVIRÁG – Mesék kicsiknek és nagyoknak
(3. kiadás). Ára: 540 Ft.

A. Hecht, KÖZÖS UTUNK A BIBLIÁHOZ, 2. kiadás. Ára: 480 Ft.

Isten Szava

*Egy példány ára 200 Ft,
az évi négy szám 800 Ft (+ postaköltség)*

A kő

*Önnön sötétségünk sírjában
Fekszünk mi, élő halottak,
S azt a bűn, a szenvedés és szorongás
Nagy köve lezárja.*

*De nézd, a követ elhengerítették,
Az út szabad,
A feltámadás hajnala
Bennünket is kiszólít:
Kelj életre, jöjj ki önnön
Sötétséged sírjából,
Krisztus feltámadt,
S feltámadása által
Életre keltette a világot.*

(Havva)

örökre megmarad
